

JEAN BART (EUGENIU P. BOTEZ)

DATORII VITATE

CARTE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMANA

EDIȚIA III-a

BUCUREȘTI

EDITURA LITERARĂ A CASEI ȘCOALELOR

JEAN BART (EUGENIU P. BOTEZ)

DATORII VITATE

CARTE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMANA

EDIȚIA III-a

BUCUREȘTI

EDITURA LITERARĂ A CASEI ȘCOALELOR

DATORII UITATE

Datorii Uitate

Cu trenul de dimineață Petre Corbu plecase, chemată printr'o telegramă de tatăl ei, care se afla bolnav la Iași.

Petre Corbu, care-și petrecuse soția până la gară, se întorcea pe jos în oraș singur, necăjit. La capătul șoselei se opri o clipă, parcă-i era urât să se întoarcă acasă. Cum n'avea oră de curs la liceu în dimineața aceia, se îndreptă agale spre port; voia să scape de grija care-l stăpânea.

Din capătul șoselei apărea întreaga panoramă a portului, cu viața, mișcarea și culori văzute în zarea albastrie a luciului apei. Câteva bărci pe Dunăre, departe, cu pânzele în vânt, păreau niște fluturi albi în zbor, jucându-se deasupra apei. Un remorcher mic, ca un gândac, sfărâind răgușit, târa în urma lui un șlep de patru ori mai mare, greoi, cu burta plină de grâul pe care-l înghițise.

O pornise desigur spre Brăila.

În port se'ncărcau la cheu vre-o opt vase cu rapiță și grâu.

Și Petre Corbu nu se mai sătura privind toată mișcarea ceia, alergătura, lucrul grăbit și fuga hamalilor desculți, pe schelele de lemn, cu sacul în spînare.

Cum sta privind la grăul auriu ce se scurgea în valuri, ca apa, într'una, el se gîndeà la bogăția țării acestea:

— Cât aur n'a plutit pe Dunăre și mare, spre țări îndepărtate, hrănind o lume întreagă în scursul atâtor vremuri!...

* * *

Petre Corbu era numit profesor definitiv de istorie la liceul acestui oraș de pe malul Dunării.

Ridicat de jos de o mână binevoitoare, muncise ani de zile, chinuit prin școlile statului, până izbutise a-și face un loc sigur și tihnit în lume.

Singurul băiat al lui Arghîr Corbu, dascălul bisericii din Cuzăni, Petrică crescuse mai mult prin curtea bisericii, ca un copil fără mamă. Coana Profirița, preuteasa, femeie mîloasă și bună, se îngrijise de copilul acesta din ziua în care închisese ochii dascălița. Dascălul Arghîr, om sărac și cumînte, nu hrănea năzuinți deșarte și nu visa pentru fiul său o soartă mai mare decât credeà că i-se cuveneà. Ca să ajungă băiatul mai sus decât dînsul, era bine, dar din cele cîteva prăjini de pămînt nu-l ajutau puterile să scoată atîta cât i-ar fi trebuî.

copilului să învețe carte mai departe, la oraș.

Era mulțumit că sfârșise cu bine școala din sat și se fălea chiar cu băiatul, care-i ținea isonul în strana din dreapta.

Dar cine poate cunoaște drumul ursitei fiecărui om?

Deși chemarea firească a lui Petre Corbu părea a fi aceea de a urma viața tatălui său la lucrul câmpului și în slujba bisericească, o întâmplare neașteptată îi schimbă *macazul* vieții, cum spunea chiar el răsând, de câte ori povestea plecarea lui la oraș.

Era în adevăr o întâmplare căzută parcă din cer.

Ce frământare a fost atunci în tot satul, mă rog și până în ziua de azi povestesc bătrânii cum s'a întâmplat o asemenea minune, care nu s'a mai pomenit decât doară în evanghelie.

Era tocmai în ziua de Sântă-Marie, și lumea forfotea pe ulița satului și în bătătura cârciumii, ca în zi de sărbătoare, când așa, pela o toacă, se auziră clopote și zugălăi dinspre podul Trotușului. Și o trăsură de târg, trasă de patru cai negri înhămați buziș, se vedea venind în goană, pe șoseaua Bacăului.

În trăsură era un militar cu chipiul roșu și o cucoană cu umbrela albă. Nimeni n'a putut bănuî ce anume caută boerii aceștia în Cuzăni și dece se oprise tocmai în poarta bisericii.

Părintele Ilie, pe care povara celor optzeci și opt de ani îl îndoise de mijloc, dar nu-i îmbătrânise inima, se'nvârtea printre căpițele de

fân proaspăt cosit din livada bisericii. Căuta loc potrivit pentru clăditul stogurilor care trebuia să înceapă a doua zi.

— D'apoi bine părinte, nu lași lucrul nici în zi de sărbătoare? Erai mai fercheș când slujeai la Sfinții Apostoli la Bacău,— zise răsând militarul, care privea pe deasupra zăplazului în livadă.

Părintele, pe care-l prinsese vremea numai în cămașă, surprins și rușinat oarecum, nu știa ce să răspundă, dar striga mereu la un băetan să deschidă porțița și să-i aducă antereul din tindă.

De cum a intrat în curtea bisericii, militarul a început a căta cercetător împrejur, parcă ar fi vrut să vadă dacă sunt toate rânduite la locurile lor.

— Da' ici, lângă biserică, era un măr domnesc, părinte?

— He! de câți ani s'o uscat săracu... l-am tăat și l-am pus pe foc.

— Da dincoace, în spatele bisericii, era casa dascălului Chitic, cela scurt și schiop?

— D'apoi de câți ani l-o iertat D-zău pe Chitic... și casa i-s'o dărâmat că era o cocioabă. Pesemne c'a' mai fost matală pe la noi prin sat, că tot lucruri vechi de atâția amar de ani mă întreb.

Și părintele, ridicându-și sprincenile albe și stufoase, căta mirat și în zadar își chinuia fruntea încrețită să poată regăsi în minte înfățișarea

acestui om chipos și mândru, cu barbișonul tăiat după ciocul lui Cuza.

— Profirițo! Profirițo! ia gătește de dulceți pentru boeri — strigă părintele, pe când intrau cu toții în casa răcoroasă în care plutea mirosul de gutui.

— D-zău să mă erte și să mă iertați și d-voastră, d-le căpitan, tot stăruia părintele, de, bătrânețele pesemne, că nu mă mai ajută capu ista al meu. Nu-mi aduc aminte de fel să vă fi cunoscut cândva... Da'oricum, să nu vă fie cu bănuială, da' cu ce daraveli v'ați abătut și pela noi prin partea locului?

Militarul se feria să răspundă limpede, tot schimba vorba și întreba pe rând despre toți oamenii din sat, pe când fața i-se lumina de-un zâmbet voios, prietenesc.

— Părinte, da era și-un băiet: Panaite, mi-titel și nespălat, ia așa de pripas prin curtea bisericii îți mai aduci aminte de el sfînția-ta? Unde mai e băetul cela, părinte?

— He !... Pitache... băetu Sirintencii. Maică-sa, vădană, l-o lăsat pe drumuri. Cine știe pe unde o mai fi... ia s'o ales un soiu rău, c'o fugit la târg cu niște cărauși și nici până în ziua de azi nu ș'o mai întors. Amînteri s'arăta isteț și cu tragere de inimă la carte, dar ușărnîc... soiu rău și pace.

— L-ai mai cunoaște, dacă l-ai vedea părinte?

— D'apoi de unde, când de atîția ani i s'o perdut și urma? Gîndesc c'o fi murit pe unde-va.

Cucoana, care urmărea cu ochii în lacrimi toate vorbele care se schimbau, numai putu să se stăpânească.

— N'a murit, părinte, ăsta-i Pîtache, părinte...

Şi bătrânul stătù o clipă nedumerit cătând ţintă înainte, apoi se repezi la icoane, luând în braţe pe Maica Domnului.

— Doamne preacurată, făcătoare de minuni, mort ai fost şi-ai înviat, pierdut ai fost şi te-am aflat...

Şi printr'o perdea de lacrimi calde, părintele se uita şi-l măsura din cap până'n picioare, şi nu-i venea să creadă că cel ce se afla înainte-i în haine boereşti cu galoane de aur şi copilul acela sprintar şi de pripas de altă dată, erau unul şi acelaş om.

Cinci zile cât a stat colonelul în Cuzăni, la casa părintelui Ilie, lumea nu mai contenea venind care dîncotr'o să vadă cu ochii minunea care se povestea.

Dîntre dînşii, din satul lor, dîintr'un copil de pripas, să se ridice un om care să ajungă până la aşa mărire şi slavă — cine ar fi crezut vreodată?...

— Cine poate şti, din toată mulţimea chemată, care va fi cel ce este alesul Domnului, — zicea părintele la toţi cei care-l cercetau să afle cum s'a întîmplat minunea.

Şi părintele, de câte ori vorbea de întîmplarea asta, îşi arunca ochii la icoane şi se apleca de şale cu mâinele încovoiate în chîp de mătănii,

că-și aducea aminte Sfinția-sa de unele fapte pentru care se mustra oarecum.

— De... D-zău să mă ierte, spunea în taină la câte unul, iaca l-am și bătut uneori, zău așa, mă rog, ca pe un copil... ca acumă îmi aduc aminte, când l'am prins cu mâna în căldărușă la o zi-ntâi. Dă, de unde puteam eu să gândesc ce are să ajungă el odată... cum e scris omului, care trebuie să ajungă boer, ajunge; care nu, rămâne țaran pământean.

...Și colonelul a răscolit tot satul și s'a sărutat cu toți tovarășii din vremea copilăriei, depe când umblă desculț și cu capul gol, prăjindu-se pe nisipișul cald, la malul Trotușului.

Și toți erau acum încărunțiți de vârstă și nevoi, c'o droae de copii pe u mă, cu toții gospodari, care mai cuprinși, care mai săraci, după cum le fusese partea fiecăruia pe lume.

Cel dintăiu pe care a dorit să-l vadă colonelul, era Arghir Corbu, dascălul bisericii satului; de dânsul îi era mai tare dor, că îi fusese așa de bun prieten de se aveau așa ca frați de cruce amândoi. Cu el fugise din Cuzăni acum vre-o treizeci de ani în urmă, într'o noapte, c'o tabără de cărauși, care mergeau cu sare la Bacău.

Când a fost să plece colonelul din Cuzăni, s'a ținut mult de Arghir ca să-i dea băiatul să-l ducă la oraș.

— Am să ți-l fac om, zicea el încrezător și sigur... Dacă eu din nimic am ajuns unde sunt, d'apoi băiatul ăsta, pe care eu am să-l ajut și să-l călăuzesc în viață.

Şi Petrică, mititel că abia îi ajungea capul, tuns chîlug, până la clanţa uşii, cu obrajiî umflaţi şi rumeni de arşiţa verii, căutând cu ochii în jos la picioarele goale şi înţepate de mărăcini, ascultă cu spaimă cum i-se croia soarta vieţii lui.

Ce n'ar fi dat să scape mai curând deacolo din faţa boerilor şi să alerge afară, unde-l aştepta Mîtriţă, băiatul morarului, cu prînzătoarea de vrăbii cea nouă la care lucrau de-o săptămână. Şi când l-a întreat colonelul de vrea să meargă cu dînsul la oraş, nici n'a fost chîp să-i descleşte gura; — lui Petrică îi dase ochii în lacrimi şi, abia de mai zărea strălucind galoanele la mîna care-l mîngăia, ţinându-l de bărbie.

Aşa-i el ruşinos cu lumea străină... dă're să se înveţe el, căuta să-l apere tătucă-său... să te faci a-l vedea pe afară, că numai gura lui s'au'ie.

Părintele Ilie s'amestecă în vorbă:

— D'apoi bine, măi Petrică, tu nu vrei să te faci boer?... Măcar s'ajungi când îi fi mare tot aşa de mîndru... ca să fi avut şi tată-tău mînte la vreme, nu se mai canonea acum.

— He... pesemne aşa mî-a fost scris... că dacă ar şti omul dînnainte — şi dascălul oftă din greu, apăsându-şi cu pumnul furca pieptului — amu... ce să mai zic... dacă aşa mî-o fost partea — sfârşi clătînând încetîşor din cap.

...Şi într'o dîmîneaţă răcoroasă de August, a plecat trăsura colonelului în sunetul clopotelor, prin mijlocul satului.

Pe capră sta Petrică, premenit curat, ținându-și o legătură cu schimburi în brațe și urmărind cu ochii cum s'alungau în goană copitele cailor îndemnați de biciu.

Când s'a pierdut din ochi trăsura spre podul Trotușului, departe, atunci au intrat tăcuți, pe poarta bisericii, părintele Ilie, dascălul și coana preuteasa, care n'a mai putut răbda;

— Nu de alta, zicea ștergându-și ochii, dar îi prea mîtitel... unde s'o mai pomenit să-l dai așa de fraged printre străini...

— Las, că are să fie bine, grăi părintele către Arghir, care mergea tăcut cu ochii în pământ.

Și până acuma mai povestesc sătenii din Cuzani de întîmplarea asta. Dumînica și în sărbători, cu toții privesc portretul pe care părintele Ilie l'a pus chiar în pridvorul bisericii din sat, — precum ca să se știe de către tot norodul, că omul care s'a ridicat de acolo, dintre ai lor, nu i-a uitat, că el a zugrăvit biserica din nou, a refăcut școala și a îngădît frumos mormântul părintelui Andrei, care-i pusese bucoavna pentru întîiașdată în mână.

* * *

Cu știința lui și cu stăruința colonelului, Petrică izbuti să intre ca bursier în internatul liceului din Iași.

Speriat și zăpăcit de zgomotul și învălmășala lumii, cu greu s'a fasonat și el în chipul școlarilor din internat.

Mai toți erau băieți săraci, veniți depe la țară ca să-și deschidă drumuri, să poată să răzbească în viața de vârtejuri a lumii de oraș.

Ce luptă cu programul și orele de clasă, care treceau în chinuri până sună afară glasul răgușit al clopotului școlii...

De câte ori nu-l apucase plânsul și dorul de acasă, când rămânea cu ochii pierduți, cătând pe geam în zarea fumurie spre culmile Galatei acoperite de vii și de livezi. Și câte umilinți nu trebuia să îndure, — de câteori nu-și simțise obrajii îmbujorați de sânge. În certuri copilărești pentru un creion sau pentru o calamară, i s'aruncau din partea *externilor* vorbe răutăcioase: „că-i venit dela oi, că-i tot țăran, deși stă tot la 'un loc cu băieții de familie bună“.

Și uneori plângea de ciudă seara în dormitor cu pătura pe cap, ca să nu-l vadă nimeni. Târziu, când somnul îl biruia la urmă, visa visuri frumoase, văzându-se departe, pe malul Trotușului, în satul lui, la munte.

În toate duminicile eșea în oraș. Cu ce grijă își curăța hainele albastre și nasturii cei auriți... Mândru în uniforma școlii, plecă întins acasă la colonelul, privind-se în geamurile prăvăliilor pe stradă.

Cât de tare îi bătea inima decum intră pe ușă, — îl înfioră tăcerea aceea rece din sala de intrare. Și ce încordare în vorbă și mișcări; veșnic cu frica să nu facă vre-o stângăcie, la masă mai cu seamă Duduia Maricel, fetița colonelului, un drăcușor brunet cu părul creț și prins

în panglici roșii aveà niște ochi așa de negri și pătrunzători, că bietul Petrică, simțindu-se prîvit, trebuia să stea smîrnă cu ochii în farfurie.

Examenele îl răzbunau de suferința de peste an. Țăranii bursieri ieșiau premiați mai în toate clasele liceului din Iași, și umîlința, ce la început le plecase capul, cu încetul se prefăcea în mândrie trufașă sau ascunsă. Patimile se răscoleau de ambiție în cei tari, cari aduceau în luptă putere de muncă și voință.

Cu cât vremea trecea și Petre se deprindea cu viața și cu lumea în care se îndrumase, cu atîta slăbeau legăturile de locul din care se desrădăcinase.

În cei dintâi ani își petrecuse vacanțele la țară. Tot satul se minună de dînsul, cât de cumințe și învățat era. „Domnul Petrică” îl numeau băeții cu respect.

Iar dascălul Arghîr s'a închinat când l-a văzut întăiu; mai nu-i venea să creadă că e Petrică al lui, așa era de mândru în haina lui albastră, cu șapca aplecată pe o parte, tăcut și măsurat în toate.

Când s'a făcut mai mare, vreo câțiva ani de-arîndul nici n'a mai dat prin sat; găsisese o *preparație* de unde putea să câștige și în timpul vacanței de vară.

În cursul superior îl părăsi ambiția cea școlărească, cititul îi deschisese orizonturi noi și largi. El, care ani de zile nu avusese altă țintă decît să ajungă întăiul, acumă răsfoia cu silă caetele de școală, în timp ce sorbea cu lăcomie

cărțile oprite, aduse pe ascuns și ținute pe sub saltele în dormitorul școlii.

În scurt timp, eră deochiat deabinelea, direcția îl trecuse de mult pe lista neagră, — decând într'o oră de latină fusese prins citind pe ascuns o revistă urgisită.

Cu-n fel de mândrie și înălțare de sine, Petre Corbu își primi pedeapsa care-i atrăgea pierderea bursei.

Trebuia să se hrănească singur.

Dar cât de tare eră! Un vis mareț îi îmbătă simțirea în dorul lui de luptă în focul tinereții. Și în viața-i de student sărac, în vălmășeala crâncenă a luptei pentru trai, cunoscû mizeria, umilinta, revolta și descurajearea...

De câteori nu a simțit că șovăește și-i gata să cadă ingenuchiat, și iarăși s'a ridicat, încordându-și puterile din nou.

Târziu a răzbătut. Ajunsese la țintă. Era asigurat, dar nu mai eră acelaș.

.
Începuse a se îngrășa decând se însurase. Mustățile negre, care-i cădeau în jos, le întindea mereu pe obrajii rumeni și înăspriți de briciu.

Greoi, cu pălăria moale trasă pe ochii din care se pierduse strălucirea cea vie dealtădată, puțin plecat, pășea rar și potolit, făcând acelaș drum în fiecare zi, deacasă până la școală. Judecă sănătos, prea vorbea puțin și nu putea să lege prietenii mai strânse.

Dupăce s'a stîns și dascălul Arghîr, el n'a mai dat pe acolò. De satul lui s'a înstrăinat cu to-

tul. Dece, nici ei n'ar fi putut să spue. Și nici n'a căutat vreodată să-și lămurească viața, legând'o cu trecutul de unde a fost plecat.

Neașteptând nimic în viața-i tihnită, monotonă, se mulțumea să-i păstreze locul pe care-l prinsese în trudă și necazuri.

Corect și cumpătat, nu încerca a se înălța mai sus, de teamă să nu cadă. De aceea se ferea să între în angrenajul roților politice, care l'ar fi putut ridica deodată sau strivi în învârtitura lor nebună.

Din focul ce pâlpâise odată în vremea tinereții, nu mai știa nici el de-a mai rămas ceva sub stratul de cenușă pe care-l așternuse nevoile și vremea.

Resortul sufletesc părea de mult tocit.

Nu se târa, dar nici nu încerca să sboare.

* * *

În dimineața acelei zile răcoroase de primăvară, Petre Corbu cutreirase de vre'o două ori portul, oprindu-se la fiecare pas ca un om fără treabă. Era tocmai să se îndrepte spre oraș, când se oprî iarăși în loc ca să privească pe luciul apei în sus. Un caic turcesc aluneca la vale, încet și lîn, numai c'o pânză prinsă la unul din catarge.

De departe se zărea o grămadă de oameni vite și căruțe, toate clae peste grămadă, Oamenii nevoiași care se mutau cu tot sărăcăciosul lor avut.

Caicul se apropia ușor de mal, ajutat de cele

două lopeți lungi, care se ridicau încet din apă și se lăsau să cadă obosite într'o mișcare greoaie, cadentată. Abia se lipi vasul de cheiul înalt de piatră, și începu să se audă zgomot de strigăte și ceartă.

Petre Corbu se îndreptă într'acolo. Un gardist din port îl lămurí că sunt niște veterani, cari vin de dincolo, că e ordin să nu-i lase să debarce și că ei „se pun contra“ cí-că nu vor să se întoarcă în Dobrogea.

— Da de unde sânt? Unde vor să meargă?

— Cică sunt de prin ținutul Bacăului, dela Cuzăni, trebuie să le dea pământ, și ei acu...

Dar Petre Corbu n'a mai ascultat sfârșitul, plecase în grabă spre caic, stăpânindu-și bătăile grăbite ale inimii.

...Din Cuzăni!... și un fior cald îi străbătea prin tot trupul... e satul lui... sunt oameni din satul lui, din Cuzăni... nu se poate să nu-i cunoască dacă sunt din Cuzăni.

Dinspre caic, pe marginea cheiului, venea schiopătând un țăran bătrân, și în urma lui un soldat de grăniceri

De departe, dintr'o aruncătură de ochi l-a recunoscut; „e bădița Sandu... de sigur că-i bădița Sandu... și în minte îi năvăli cu o repegiune uimitoare, în clipele luminoase, o lume de imagini rămase de multă vreme în umbră.

...În trăsături din ce în ce mai clare își amintea de chipul unui român voinic și mândru, cu ochii negrii, mari, sub sprâncenele stufoase îmbinate... mustața căruntă și răsucită în sus...

purta căciulă brumărie dată înapoi pe ceafă... și avea un piept lat de-î plesneă pieptarul cel de piele înflorit în cusături de arniciu roșu... cu trei decorații prinse în șir în partea stângă... Copiii se îndesau s'asculte cu gu'a căscată când se porneă a povesti minunile cu Turcii.. Valea cea largă a Trotușului, dintre munții albaștrii din zare, îi apărea ca printr'o pânză de fum auriu jucând deasupra apei în razele soare. Pe coasta înclinată până în prundiș și în lung până la pod, se întindea tot satul răspândit... și prin verdeața livezilor de pruni, casele mici și albe par niște pietre căzute din cer la întâmplare. ...De cealaltă parte se ridicau fânețele pe calme până sus. ...În fund pe deal sunt târlele de vite... se văd în zarea ștearsă bordeele din Coman ca niște paseri negre lăsate din zbor să se odihnească... în vale biserica și cei doi plopî tremurători la poartă... alături casa lor cu ștreășina până în pământ de joasă, pe care se ridicau la fugă cele două capre negre ale coanei preutesei... moara forfotind pe ascuns, băgată în sălciiile gârlei... și în dosul morii căsuța lui bădița Sandu în capătul iezăturii...

.
Dar cum a îmbătrânit săracul!... D ept în fața lui se opri, ținându-și răsuflarea:

— Bună ziua, bădiță Sandu. Nu mă mai cunoști?

Țăranul se opri și scoțan - u-și căciula din cap, căta cu mirare.

— Poi... de unde să vă cunoaștem, boerule,

că noi nu suntem de pe aici, venim de departe.

— Nu ești dumneata Sandu Clîpea din Cuzăni?

— Ba așa îmi zice. D'apoi matale de unde știi?

— Nu-ți mai aduci aminte de băetul lui Arghîr Dascălu.

— Iral... nu-i fi Petruță al lui Arghîr, nepotul părintelui Ilie?... Poi de unde, Doamne iartă-mă, să te mai cunosc, că erai numai atîtica de-o șchioapă, când te-o luat colonelu să te dea la școală la oraș. — Așa-i... iote taman obrazul lui Arghîr, îi semenî da' ceva mai smolît și mai plîn la obraz. — Curat vorba aceia, că munte cu munte se întîlnește, d'apoi om cu om.

— Ei dar unde vă duceți? Ce căutați tocmai pe aici?

— Ia am dat de o poznă mare, nu vrea să ne dea voe să ne coborâm aici în România, ci-că să ne înturnăm înapoi în Dobrogea. O zis că ni dă pămînt, și nu ni-o dat, acum niciî napoi nu ne lasă... da' noi nu mai vrem pămînt, că ne-am hrănit noi de pămîntu de-acolo, vrem să ne întoarcem înapoi în satul nostru.

— Iaca vine și domnul sub-comisar, zise soldatul de grănicerî care se oprise mai deoparte; dă, eu *izîcut* ordînu, ci-că nici un veteran n'are voe să debarce. Dacă el a zice să-i las, îi las.

Sub-comisarul din port, un om înalt și chipeș, cu o țigară specială așezată după ureche, venea agale citînd o hîrtie desfăcută.

— Bine, mă creștine, da' tu nu știi românește? Când îți spun că așa-i ordinul să vă trimitem înapoi?

— Apoi de două săptămâni umblăm așa pe drumuri... de când ne chinuim așa; ni-o murit și vitele de foame, nu mai avem nici un leu de parale, ce-o să facem noi acolo, vremea de arătură o trecut, nu mai e chip de făcut ceva, vrem să ne întoarcem înapoi în satul nostru.

Pe când bătrânul vorbea ținându-și căciula într-o mână și câtând rugător în ochii sub-comisarului, Petre Corbu simțea cum sângele îi năvălea în obraz; nu se mai putu stăpâni.

— Da bine, domnule, oamenii ăștia sunt urmăriți? Au furat ceva? Nu sunt liberi? Cum puteți să-i opriți așa?

Domnul sub-comisar, cu toate că fruntea i se încrețise de o undă de mânie, răspunse nedet, păstrând un surâs rece:

— Cu toate că n'am onoarea să cunosc cu cine am de aface, dar ca om cult, d-ta trebuie să înțelegi mai ușor decât un țăran cum stă chestia. Mă rog, citiți telegrama primăriei din Cuiusu. Iată ce zice în original;

„Înapoițați cele trei familii de veterani pentru darea pământ în cătunul nou Prințul Nicolăi.

„Iscălit primarul comunei Cuiusu“.

— Mă rog, pot face altfel decât zice ordinul? adăugă omul legii, dând din umeri și băgând tacticos hârtia în buzunar.

— Dar bine, domnule, telegrama asta e un

ordin de urmărire? Dacă nu vor să ia pământ, o să le dea cu deasila? Ei vor să se întoarcă înapoi în satul lor. Mă rog, unde-i d. comisar al portului, să vedem ce zice Dumnealui?

— Nu poate să zică decât ce-am zis și eu; dar n'aveți decât să-l așteptați pe dumnealui.

— Mare năcaz, măi frate, în ce poznă am intrat... unde s'o mai pomenit una ca asta, să nu te lase nici la casa ta, parcă am făcut moarte de om.

Și moșneagul blajin și umilit, care se jăluia cu atâta desnădejde, izbucni deodată în furie aprinsă, smucîndu-și căciula din cap și bufnînd'o de pământ: Dar nu mă las nici mort!... că numai sufletul meu știe cât am pătimit, de când umblăm ca și câinii hoînari pe drumuri, — și în ochii bătrânului scăpărau scânteii de încruntare. Iși clătina capul pletos, trecându-și cu ciudă degetele noduroase prin vîtele părului încălcit.

— Dar liniștește-te, bre omule, nu înțelegi că nu poate să vă oprească? încercă să-l potolească Petre Corbu.

— O să-i vorbesc comisarului, și dacă n'o vrea, mergem la prefectură, nu se poate să nu vă dea drumul.

Bădița Sandu, tăcut, își ridică de jos căciula înălbită de praful de pe drum și potolît, ștergînd'o cu mâneca sumanului, oftă adînc și zise într'un târziu:

— Amu, toata flădejdea la dumnetale ni-o mai rămas... zău, Ț-ai face o pomană mare cu noi.

— Ia să mai stăm jos pe sacii یشیا, până o veni comisarul, să nu-l scăpăm, nu faci o țigară, bădiță? Și Petre îi întinse tabacherea. Moșul o luă cu grijă, și așezând-o pe genunchi își răsuci o țigară groasă.

— De când s'o scumpit hârtia, fumăm și noi cu cea de gazetă ori cu pănuși de popușoiu uscat.

Apoi tăcură amândoi.

Bădița Sandu, care-și lăsase căciula în jos pe ochi, cătă țintă în pământ și trăgea câte un fum de țigară, rar, adânc, până în fundul pieptului.

Petre Corbu, privind cu coada ochiului la sumanul rupt și plin de noroiu uscat, nu știa cum să înceapă vorba, o sfială copilărească îl amușise; — și cum ar fi voit să știe totul.... să afle toate câte s'au întâmplat pe acolo deatâta vreme în urmă.

O clipă îi fulgeră prin minte un gând chinuitor de frică și mustrare. Se ridică în picioare și asvârlind țigara pe sfârșite, își aprinse alta, trăgând fumul repede, nervos.

— Bădiță, începu el încet, da pentru ce ați plecat din sat, cum v'ați hotărât să părăsiți casele, s'o luați așa în lume?

— He!.. poi ziceam noi că tot de-o moarte eră să murim.... ori în satul nostru, ori aiurea, — răspunse moșul silit, cătând tot în pământ.

Și iar tăcu.

Cum sta în picioare, în fața lui, așteptând neliniștit, Petre Corbu simți că i se tae genunchii, și, biruît, se lăsă jos, moale, șovăitor, un

dor neînțeles îi apăsă inima. Și ca să scape de nodul care-l înneca în gât, cu ochii aproape în lacrimi, el începù oftând.

— Tare mi-i dor și mie de Cuzăni... dar n'am putut scăpa cu slujba asta a școlii...

— Apoi tot n'ai gătit cartea?

— Ba da, acumă învăț pe alții.

— A, se chiamă adicălea că ești de istică profesor, cum îi la oraș. Da, nu pot zice alta, dar îi bună și cartea. Dacă apuci s'o prinzi, scăpi de necazuri și de muncă. Iaca n'a fost tot așa cu băetul Tuduroaiei și cu cel a lui Măgură, că nu i-am mai văzut de când au plecat la târg.

Intr'un târziu, dupăce și-a răsucit încă o țigară, s'a hotărât Bădița Sandu să-și descarce focul care-l ardea la inimă.

— Nu mai este chip de traiu; s'o înmulțit lumea, domnule, n'ajunge pământu și pace. Poi dacă numai eu se chiamă că am avut șapte copii, patru fete și trei băieți. S'o îmbucătățit pământu, toți se vaită de pământ, nu-i și nu-i, ce să-i faci!... Mă rog, sunt cincisprezece ani de când ne judecăm obștea satului cu boeru aista nou, care a venit după Muruzești. Știi cum îi chestia?

— Da... îmi aduc aminte ceva... de un proces lung care ține de mult, îngână Petre cam rușinat, cu jumătate de glas.

— Așa-i, că bine zici, poi de unde să-ți aduci aminte, c'ai plecat de mititel la oraș... Mă rog, din bătrâni ci-că Muruzi, când o întemeiat satul, o adus oameni, c'avea nevoie să-i lucreze mo-

şia, şi li-o dat loc de casă şi pământ de lucru, — mă rog cum li-o fost tocmai, că sânt şi hrîsoave bune la avucaţi... Dacă o murit Muruzi şi-o venit ista nou, el n'o vrut nici în ruptu capului să se înţeleagă cu oamenii, ci-că el nu le ie de bune toate cum au fost în vechime... Ci, am cumpărat moşia cu totul, n'aveţi drept la loc de casă, şi pământul trebuie plătit, că şi vatra satului e făcută tot pe moşia boerească... Şi iaca aşa s'o deschis procesul, care ne poartă pe drumuri de-atâţia ani. O cumpărat pe primarele şi pe notar, care acuma sânt de-ai lor, şi ţine-te la amănări şi avucaţi, mă rog cum i treaba judecăţilor. Copiii noştri, orî nepoţii dacă orî trăi să vadă sfârşitul. Dacă am văzut că nu mai este chip de trai, că nu mai poţi să ţii nici un cap de vită în imaş, că ne lua din an în an mai mult, zic hai să mă înscriu şi eu, că se svonise prin sat de darea pământului la veterani în Dobrogea. M'am înţales cu alde Miron Costea, Florea şi Păun, că unde ni-a da, acolo ni-om duce. Astă iarnă facem chip de vre-o câteva parale şi mergem la Constanţa la ziua hotărâtă. Lume peste lume, din toate colţurile ţării venise veteranii ca să se înscrie acolo. Căscam şi noi ochii la mare, că n'o mai văzusem. Ba unii cârteau, că iacă unde ne dă statul locuri, la marginea pământului, că de acolo începe apa. La canceleria domeniilor statului ni-o dat peticu ista de hârtie cu pecetea şi cu număr: — La primăvară moşule, să vii să-ţi iei pământul în primire la Cuiusu. M'am întors frumuşel acasă

şi-am început a pregăti de strămutare. Am vândut ce-am putut, să-mi închípuesc ceva parale, ca pentru o treabă ca asta. Cum s'o desprimăvărat, ne-am şi încărcat cu toţi ; eram trei case din Cuzăni, cari am plecat odată cu toţi, copchil, căţal şi purcel, mă rog ca pe vremea bejăniei. Femeile, cum li-i năravu, să boceau de parcă mergeam la groapă. Dela suprefectură ni-o venit bilet de drum, şi-o săptămână ne-am hodorogit cu capu de pereţi vagonului, că erau de istea de marfă. După ce-am trecut Dunărea, am luat-o pe jos cu carele din sat în sat ca şatrele de ȝigani. După patru zile am ajuns la Cuiuşu. Cătam noi în drum la pământuri : ori pre uscate, ori smârcuri şi bălţi : ne gândeam cu jând la mândreţa care o lăsasem noi în urmă la Cuzăni noştri. Primaru din Cuiuşu, după ce ni caută în condică după bilet, ci-că nu sânteti înscrîşi aici, îti fi la altă comună, poate la Udeni. N'am mai văzut bine înaintea ochilor, când am auzit o vorbă ca asta. Apoi amu, zic, ce-i de făcut ? C'o fi, c'o drege... hai cu toţi la Udeni. Când colo nici habar n'avea de noi. La cine să cei, la cine să te plângi, cine să te asculte ? Acolo în comună găsim aşezaţi alţi veterani, tot de prin ţinutu Bacăului. Venise mai dinnainte şi sfârşise arătura. Ne tocmim cu ei, să le muncim până s'o hotări şi cu noi într'un chîp. Da, primarele, când aude asta, nu şi nu, că lui nu-i trebuie oameni străini în comună, şi ne scoate cu jandarmii din sat. Dacă am văzut ş'am văzut, zic hai acasă înapoi. Da' pe unde

și cum? Mă rog, ce să-ți mai spun câte-am pătimit? Șapte zile pe drumuri desfundate, de intra roata până în butuc; vitele moarte de foame, de-ți eră mai mare jelea. Doi căișori i-am vândut să mai închipuim ceva parale. Un juncan mi-o perit, ba într'un loc niște pădurari ni-o închis și vitele pentru amendă, ci-că de ce le-am dat să pască în pădurea statului? Când am văzut și asta, cumătru Florea unde-o pus mâna pe-o furcă, și cât pe ce să facă moarte de om. Dela Ostrov am luat caicu ista, i-am dat șese lei de parale Turcului, și ni-o trecut Dunărea pe partea asta.

Gardistul din port veni să spue că a sosit domnul comisar.

Victor Iliaș, un tânăr zvelt cu înfățișarea blândă, — era licențiat în drept și intrat în poliție după legea nouă. Il cunoștea din vedere pe Corbu, îi zâmbi radios, fericit că putea servi pe unul din *intelectualii* orașului, printre care și el se număra.

— Cu ce vă putem servi, d-le Corbu?

— Sânt niște veterani, care vor să se întoarcă în satul lor, și nu-i lasă să debarce. În câteva cuvinte Petre îi lămurî lucrul.

Comisarul părea foarte încurcat, deși asculta cu multă bunăvoință și nedumerire.

— După cum vedeți, oamenii nu sânt urmăriți, nu-i motiv să nu-i lăsați liberi, cred că primarul din Cuiusu o fi făcut vre-o greșală; în urmă venind vre-un inspector, s'a lămurit

lucrul și a dat telegrama asta, — termină Petre Corbu, înfierbântat și convingător.

— E foarte probabil : serviciul domeniilor din Dobrogea e de curând înființat și numai boclucuri ne face... Bine, să-i lăsăm, dar cum se întorc oamenii ăștia în satul lor ? — Moșule, aveți parale de drum ?

— Poi de unde, că ce bruma de parale am avut, le-am chețuit pe drum, să tot avem vre-o opt lei de parale cu toții.

— Ei poftim, — zise enervat d. comisar ca în fața unei noi piedici.

— Și câți sânteți ?

— Poi om fi toți vre-o optsprezece și mai avem și trei minori.

— Cum, ce fel de minori ?

— Adecăle să chîmă, să ertați, că sug încă la țată.

D. comisar începu să rîdă.

— Vra să zică douăzeci și unu de suflete ? E vorba cei de făcut cu ăștia ? E o chestie dificilă.

— Dacă îți binevoi dumneavoastră, să trăiți d-le comisar, să vă faceți o pomană să ne scriți un bilet de drum cu trenu, — și moșul căta cu ochii întrebători să vadă efectul vorbelor sale.

— De unde să am eu bilete de tren ? Are să fie imposibil de căpătat, nu cred nici prefectura să aibă. Dar încercați d-voastră, d-le Corbu. Domnul prefect e un om modern, democrat și e foarte gentil, termină d. comisar, ridicându-se

de la birou pentru a da ordin să se permită debarcarea veteraniilor din caic.

— Dar unde dorm? Ce mănâncă oamenii ăștia? — se întrebă încurcat, neștiind ce să facă mai întâiu.

— Domnule Ionescu, se adresează el către magazionerul stației din port, care răsfoia un registru, nu s'ar putea să-i lăsați în magazia cea mare de cereale?

— Aș, unde se pomenește... atâta golănime... se face foc domnul șef când o vedea una ca asta.

— Dar în vagoanele astea de marfă, numai până s'o hotărî cu dânsii?

— Poî vagoanele fac manevră în stație toată ziua. Zău nu-i chip.

— Atunci hai la prefectură.

Departe, tocmai lângă, debarcader, rezemată de fundul magaziilor de cereale, se afla cafe-neaua lui Osman. O lădiță de lemn vâpsită în roșiu, cu o semilună albă pe capac, câteva scăunele șchioape, înalte numai de patru degete dela pământ, și, afară, sub cerul liber, un samovar de tinichea în care clocotea toată ziua apă limpede de Dunăre, pentru fiertul cafelelor — asta era toată zestrea cafenelei din port. Osman, un turc bătrân, cu barba deasă și albă ca fuiorul de lână, veșnic în genunchi în fața samovarului, tăcut și grav, își făcea serviciul cu sfîntenia unui patriarh în fața altarului.

Aci așteptau călătorii sosirea și plecarea va-

poraşului local, şi tot aci era locul de întâlnire al funcţionarilor din port. Cafeaua era ieftină; cinci bani ceaşca şi zece filigeanul; serviciul foarte cinstit, dar cam agale; cât despre curăţenie, Osman reuşise a face pe toţi muşterii să creadă că iese cafeaua tare şi gustoasă dacă nu spală ibrice.e. Ca şi la cafenelele din Stambul, ibricele lui Osman aveau prinsă un fel de coajă groasă de cafea împietrită.

Colţul acesta din port era minunat: anume parcă ales ca loc de adunare pentru autorităţile portului, mai cu seamă în toiuł verii, când arşița soarelui dogorea birourile așa de tare că bieții funcționari se întindeau a lene, moleșiți, pe scaunele care-i frigeau. Atuncia când simțeau că nu mai pot lupta în fața condicilor prăfuite și's gata să cadă biruiți de somn și de căldură, căci brațele moi ca ceara nu mai puteau purta condeele grele ca plumbul, atunci ieșea unul câte unul să mai răsufle aer curat, pe malul apei. Și aci se întâlneau cu toții la umbră, cu batistele înfășurate în locul gulereleor scrobite, bucurându-se de adăpostul acesta binecuvântat. Din sus depe Dunăre, mai întotdeauna bătea un vânt ușor în adieri dulci și răcoroase, mângâind frunțile asudate ale celor veniți acolo ca să-și uite amarul muncit în câteva momente de liniște și de odihnă.

E foarte drept că în fiecare zi momentele acestea se pre'ungeau cam mult, dar vremea se scurgea ușor, pe nesimțite, în palavre, discuții și *taifas* pe când se *tratau reciproc* cu gîngirlii dulci, sau

cu limonade gazoase ținute de Osman la ghiață.

Din colțul acesta se desfășura întreaga viață și mișcare a portului. Era totul sub ochii lor : sosirea vaporului, inspecția șefilor. Orice întâmplare neprevăzută îi găsea în picioare la posturi, gata întotdeauna. Și pentru ca nu cumva serviciul să sufere prin asta, mulți își aduceau registrele acolo, așa că toți erau cu ochii și cu gândul mereu la datoria serviciilor.

Ací, în fiecare dimineață, în jurul samovarului lui Osman, se punea la cale soarta întregii stări politice și economice a orașului, a porturilor, a țării, și am putea zice, chiar a mai multor țări din Europa, căci Trandafir Ionescu, agentul vamal, în fiecare zi citea *Universul* cu glas tare : și ceasuri întregi se comentau de cătră toți cei adunați fiecă informație și telegramă din țară și din străinătate. Iar cel puțin odată pe săptămână, se discuta chiar și asupra celorlalte continente vechi și noi, căci d. Cristea, secretarul căpitaniei portului, era un vechiu și pasionat cititor al *Ziarului Călătoriilor*. Din descripția Tibetului sau poveșirea strangulatorilor din Bengal, el potrivea totdeauna câte ceva pentru a-și îmbogăți istorisirea *voiajurilor* sale în orient, întreprinse pe când era sergent major în marina militară.

Dar tot ací în fața lui Osman, care părea mut și surd la tot ce se întâmpla în jurul samovarului său, se fierbeau patimi omenestii, ambiție, invidie, ură și interese ; ací se urzeau intrigile și răzbunările partidelor care se formau

în port, — păcatele omenirii pururea vor încolți în orice petic de pământ, pe care se va hrăni o populație mai mare decât doi oameni.

Cea din urmă și cea mai puternică *cualitie* era alcătuită din toate autoritățile portului. Ura și vechile lupte dintre partide se uitaseră și toți își daseră mâna pentru a lupta cu puteri unite împotriva dușmanului comun, care nu era altul decât noul comisar din port, „*acel înfumurat care făcea pe grozavul, mergând cu nasul pe sus, ca un ministru*”.

Petre Corbu înainte de a se hotărî să plece la prefectură, ca să ceară biletele de drum pentru veterani, se îndreptă spre cafeneaua lui Osman. De mai multe ori văzuse adunați acolo funcționarii din port.

De departe se zărea un grup strâns în jurul samovarului; ca de obicei, se ceteau jurnalele de dimineață.

După formele și culorile șepcilor, Corbu căuta să-și dea seama de autoritățile care se găseau strânse împreună.

Cel dintâiu pe care l-a cunoscut, după șapca lui roșie, a fost șeful haltei din port; unul cu o șapcă neagră de marină, cu un șnur auriu, era secretarul căpitaniei portului; altul, cu o șapcă mai înaltă cu șnur de argint, era agentul Navigației Fluviale Române (N. F. R.); agentul vamal avea o șapcă mică lustruită și cu o bandă verde; pe alți doi cu bande albastrii la șepci nu i-a putut cunoaște decât de aproape când a

văzut la unul S. H. pichetul serviciului hidraulic — și la celălalt, doi pești brodați cu fir de aur — eră revizorul de la pescărie.

— Bună ziua, domnilor! — și Corbu se îndreptă către funcționarul căilor ferate.

— Mă rog, ce dorește domnul?

Dupăce îi lămurî împrejurarea cu veteranii, Corbu termină întrebând dacă nu s'ar putea ca nenorociții aceștia să fie transportați cu trenul fără plată, căci, după cât se știe, sunt chiar ordine la calea ferată pentru a înlesni transportul veteranilor.

— A !.... vă înșelați, domnule. Direcția a dat bilete de favoare numai din țară în Dobrogea, iar nicidecum vice-versa, și un zâmbet de ușoară ironie alunecă pe buzele angajatului cheferist.

— Ei bine, dar în cazul ăsta ce-i de făcut?

— Treaba Direcției; dacă o vrea să le dea bilete, n'are decât să le dea; știu că n'o să le dau din punga mea. Dar vă pot asigura că nici Direcția n'o să le dea, căci e sătulă până în gât de buclucurile și încurcătura ce s'a făcut pe linie cu vagoanele de marfă, tocmai acum când tipă gazetele că-i lipsă de vagoane.

— Până s'o lămurî lucrurile, nu se poate să-i lăsați să doarmă aci în magazie?

— Apoi asta nu-i magazia noastră, e a Serviciului Hidraulic — și arată cu mâna către picherul din port.

Dela locurile lor, de pe scăunașele joase așezate în cerc, funcționarii portului căutau pe fu-

riș spre Corbu, măsurându-l pentru a vedea *cu cine au de-a face*.

— Magazia e construită de noi, dar am dat-o în *isploatare* la Navigația Fluvială, zise picherul, arătând către agentul Navigației.

— Cum vă închipuiți una ca asta, să băgăm atâția oameni străini în magazie? Avem *colete*, marfă de mii de lei, răspundere mare, domnule. Nu vedeți că nu putem lipsi nici un minut dela biurou? — termină agentul, care se și sculă gata să plece?

— Ei bine dar puteți lăsa oamenii ăștia sub cerul liber? Au copii mici, și noaptea rece, timpul mereu ploios. Cum o să stea afară pe cheu?

Apoi noi, căpitania portului nu le permitem staționarea nici pe cheu. Nu admît să-mi încurce mie operațiile din port, — zise liniștit dar hotărât, secretarul căpitaniei.

Bine, dar le-a permis debarcarea domnul comisar al portului.

Secretarul se schimbă deodată la față; furios, se sculă în picioare depe scăunașul lui din colț. Toți ceilalți funcționari îl imitară. Corbu, fără să știe, pusese degetul pe rană.

— Nu are drept d. comisar ca să dea permisiu de astea. He!... ce crede dumnealui că e suveran în port? Dacă-i pe asta, apoi noi facem poliția aci în raza portului, dumnealui are numai controlul pasagerilor și nimic mai mult. Articolul 103 din Legea Porturilor nu permite depunerea pe cheu a mărfurilor de orice natură

mai mult de 24 de ore. Dacă merge treaba pe ambiție să vedem care-i mai tare, — și d. secretar, roș de mânie, își asvârli cât colo țigara stânsă și începu a se plimba turburat. Pe când își îndesa pumnii în fundul buzunarelor, fruntea i se încrețea în căutarea mijloacelor tactice pentru un nou plan de luptă.

Agentul navigației se amestecă din nou în vorbă.

— Legea nu-i dă drept comisarului decâ să pue viza pașapoartelor; atâta are el în port, alta nu. Credeți că poate el să facă așa favoruri după chef, mai cu seamă că țărani ăștia sunt foarte îndărătnici... Mă rog, de ce au venit pe Dunăre în caicul turcului și n'au luat vapoarașul statului?

Corbu începu a se neliniști.

— Dar bine, domnule, nu-i vezi în ce hal sunt săracii, că n'au nici cu ce să-și cumpere pâine.

— He!... dumneata parcă îi cunoști? Așa se milogesc ei. Da turcului n'a trebuit să-i plătească? Așa sânt năvăliți; ori merg pe gratis, ori plătesc la barcagii greci și turci. Dai un ban, doi mai mult, dar știi că mergi încaltea cu vapor românesc... adică de ce să nu câștige statul?... Degeaba a făcut statul vapoare? Dar zi mai bine că așa e Românul al dracului, domnule, că banul lui, mult puțin cât are, îl dă tot străinului, care se îmbogățește în țara românească. Și statul, săracul, se înglodează în datorii în străinătate.

Agentul vamal, care stase mai deoparte bându-și cafeaua în liniște, se aproprie vorbind policos dar rece:

— Pardon, domnule. Scuzați, dar acești oameni, la care d. comisar, cu dela sine putere, le-a permis să debarce, nu și-au făcut nici formalitățile vamale.

— Cum, ce fel de formalități, când vin din Dobrogea? Acolo nu-i tot țara românească?

— A!... scuzați, vă rog, domnule, dar avem legea înainte de toate. Așa cere datoria, că dacă vine pe Dunăre, ori cu ce ar fi, marfă sau bagaje, din Dobrogea, trebuie să-și facă *permisul* de debarcare și să plătească taxa; mă rog, toate formalitățile după cum zice legea. Care va să zică, eu vama, cum vrei d-ta să știu, cum și ce fel vin oamenii ăștia și ce aduc cu ei? Și statul pentru asta se chiamă că ne plătește, ca să facem un control cât se poate de sever.

Corbu, care simțea cu nu se mai poate stăpânii îi răspunse răstit:

— Mă rog, cât trebuie să plătească? D-ta n'ai decât să-ți faci formalitățile, taxe, amende... ce vrei, și spune cât face peste tot; plătesc eu, acum chiar, numai să lăsați oamenii în pace.

Agentul vamal, supărat dar încă stăpân pe sine, zmucind creionul albastru de după ureche și un registru din lădița-cafenea a lui Osman, mândru și sigur, cu sprâncenile puțin încruntate, îl privi drept în față și îi puse întrebarea într'un chip poruncitor.

— Cum vă numiți, și ce profesie aveți D-voastră?

— Petre Corbu, profesor.

— A!... sunteți dela liceu? — și într'o clipă sprâncenele agentului vamal se descrețiră, iar fața i se luminează de un zâmbet binevoitor.

— Ușor, așeză iar creionul la locul său după ureche, și pe când întorcea registrul și pe-o parte și pe alta fără a-i găsi loc, se încercă într'un chip dulce să lege iarăși vorba.

— Vrea să zică d-voastră sunteți d. Corbu dela liceu. . imi pare bine, iacă n'am avut onoare până acuma... am și eu un băiat acolo, pe Tică, îi într'a doua gimnazială... Tică Ionescu, unul scurțicel, așa negricios... ci-că la franțuzește merge mai greu, dar e tare silitor altfel... dă, ce să zică?... mă-sa ținea să-l dea la meserii, dar eu zic, oi face ce-oi face, să știu că rup din bucată dela gură, dar tot îl dau la liceu, că dacă are băiatul talent la carte, de ce să-l las! Și d. Trandafir Ionescu, surâzător, se aplecă așezând două scăunașe ma deoparte — Scuzați vă rog, imi faceți onoarea să gustați o cafea neagră; e mare meșter turcul ăsta. Efendi, două filigiane cu caïmac... n'aveți idee ce tare e ăsta în cafele turcești.

Corbu neștiind cum să scape mai curând, băgă mâna în buzunar și zise scurt;

— Cât spuneți că trebuie să plătesc pentru formalități?

— A!... nu-i nevoie ca ce să mai plătiți dumnea-

voastră?... Unde se poate, facem și noi câte un mic favor personal...

— Mă rog, eu n'am nevoie să-mi faceți nici un favor.

— Scuzați vă rog, nu este nevoie să plătiți... ce-are de-a face?... Dacă dv. veniți și ne declarați în persoană că-i cunoașteți pe oameni ăștia, cum și de unde vin, asta ne este prea deajuns.

Și după plecarea lui Petre Corbu la prefec tură, încă vre-o două ore autoritățile din port au mai rămas acolo ca să discute *cazul* și să ia măsurile convenite față de noua *mișelie* făcută de comisarul portului.

Abia ajunse Corbu în dreptul vămii, când îi sosi din urmă Bădița Sandu, care venise fugând într'un suflet.

— Amu, de alt bucluc am dat... ci-că să nu ne urnim de acolo până ce n'a venit la inspecție... ista doftorul de vaci?

— Cum? de ce? nu va spus?

— Poi de unde să spue, dar îmi dau și eu cu ideia că poate o fi boală în Dobrogea, și de aceea nu lasă să treacă dincoace nici o vită neinspectată.

Și Corbu, care se oprise în loc, după ce se uită la ceas, îi zise hotărât:

— Lasă-i așa, cu ăștia nu mai sfârșim. Hai bădiță și d-ta la prefectură.

Pe drum, tăcut, cu ochii în jos, mergea din ce în ce mai iute, parcă anume să nu dea pas mîntîi nimic să mai gândească. Avea un fel de teamă de o judecată chinuitoare, căci o simțea

cum se închiagă din zbuciumul de gânduri ce i se încrucisau prin minte.

Fără a-și da seamă, marea pașii din ce în ce mai tare, și uneori se întorcea către bătrânul ce nu mergea alături de el și se ținea tot la un pas în urmă.

— Hai mai iute, Bădiță, că-i târziu.

— Haide, hai, că doar merg eu într'o nădejde.

Când au ajuns în poarta prefecturii, bădița Sandu întrebă îngrijat:

— Oare ne-a da? ha... ce zici?

— Sigur că trebuie să vă dea.

— Da oare de ce n'o vrut ceia din port să ne dee? Nădejdea deamăi îi la prefectu, că să chîmă că tot el îi mai mare. Iștia din poliție sunt mai cănoși, că cel care-i boer adevărat, îi mai bun la inimă.

Pe sala întunecoasă și goală, un ușier îi ajunse din urmă.

— He l... încotro ai luat-o așa repede, moșule?

— E cu mine, căutăm de d. prefect, — îi răspunse Corbu, oprindu-se în dreptul unei uși.

— D. prefect nu-i aici, dar puteți vorbi cu d. director al prefecturii. Dați-mi cartea d-voastră, că așa-i ordinul... altfel vine și prostime multă.

Pe când Corbu își căuta prin buzunar o carte de vizită, bădița Sandu, care-și pusese căciula jos lângă ușă, scotocind prin sân, își scoase o legăturică în care avea învelite în cârpe cele trei decorații și un vraf de petece de hârtie îngălbenite.

— Al... Salutare onorabile, cu ce ocazie pe la noi? îi strigă Stelică Hâncu de după o movilă de dosare. În redingota lui ce strălucea de lustruită, omul acesta uscăţiv avea o figură ciudată cu ochi mici şi verzi, care-i jucau în cap prin sticlele ochelarilor, cu nişte fire de mustăţi roşii, ţăpoase şi rare, par'că mâncate de molii era una din acele fiinţe a căror vârstă nu poţi s'o ghiceşti.

— Il căutăm pe d. prefect, am să-i fac o rugămintă.

— E dus la Bucureşti, dar vine cu trenul de amiază, că avem deseară balul funcţionarilor. Apropo bine că te-am prins. Ne faci onoarea? — şi directorul îi întinse un bilet de bal.

Corbu voi să se opuié murmurând ceva nelegat şi fără hotărâre.

— Nu..., nu cred, n'o să pot veni...

— Ei, ce-i cu aia, cine te obligă să vii, n'are a face... ştii, e chestia de o faptă caritabilă, e pentru mărirea fondului filantropic al societăţii, Dar nu mi-ai spus afacerea cu rugămintea. Ce dracu, doar putem şi noi ceva în prefectura asta, — şi directorul iar începù numărătorea teancului de bilete roşii.

— Au venit în port nişte veterani din Dobrogea şi vor să se întoarcă înapoi la locul lor în Bacău.

Sânt prăpădiţi de tot, nu mai au nici bani de drum, nici de hrană. Nu s'ar putea ca prefectura să le dea nişte bilete pentru tren?

— Al... Imposibil drăguţă, că noi n'avem

bilete. Dispoziția ministerului e ca să se libereze bilete din țară în Dobrogea, iar contrar nu, imposibil.

— Ei bine, dar ce să facă oamenii ăștia?

— Asta-mi place! Să facă ce-au făcut și până acum. De asta te îngrijești dumneata? Ei nu; că-i nostim, pe onoarea mea!... Așa sânt cărturari ăștia! — și directorul, râzând zgomotos, îi mai întinse încă cinci bilete,

— Conștez încă pe cinci, le desfăci pe la dascălii, ceilalți. Nu, zău, că are să fie frumos desară, sântem siguri de reușită. Numai nițică răbdare, ascultă ici afișul.

Rar, cu glas tare și c'o intonație de discurs oficial, directorul începui a citi:

SOCIETATEA FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Cu ocazia împlinirii a unui an dela fondare și pentru mărirea fondului ei filantropic, va da un

SPLENDID BAL

Cu muzica regimentului de infanterie

Salonul va fi fermecător decorat în stil Venețian și luminat a giorno, rezervându-se astfel publicului cele mai frumoase și amuzante surprize. Comitetul de organizare făcând numeroase sacrificii pentru ca să rămâie un suvenir neșters pentru toți care vor lua parte, pe lângă celelalte surprize va aranja în seara balului o „Luptă Amuzantă“ cu confete și serpentine între Cavaleri și Domnișoare

Pentru că modul de petrecere să întrecă toate așteptările, și distracțiile să nu mai totenească, la ora 12 fix din'noapte, se va proclama prin vot secret „Regina Balului“, căreia i se va da decerne

de către societate un frumos coșuleț cu flori ca cadou

Un cavaler 2 lei, o doamnă 3 lei

Familie compusă din un cavaler și două dame, 5 lei.

Ținuta cuvințioasă e de dorit.

Pentru cavaleri va vi cea de bal (redingot), iar pentru domnișoare mai cu seamă e de dorit Costumul Național.

— Eu am ținut să punem costumul național. Știi, e mai frumos decât cu falbarale franțuzești. Nu trebuie să ne fie rușine de portul nostru țărănesc. La orice ocazie trebuie să fim mai patrioți. Nu-i așa, spune sincer dacă n'am dreptate.

Petre Corbu, în starea de spirit în care se găsea, nu putu să răspundă la întrebarea care îl strâmtora, decât prin câteva cuvinte fără șir:

— Da... sigur... natural. . — și deodată își reveni în fire.

— Domnule director, dar ce-i de făcut cu nenorociți aceia? Cred că n'o să-i lăsați așa. N'au nici unde să se adăpostească, nici mâncare. Ceva, înșfârșit, trebuie să faceți; de ce nu dați o telegramă la Ministerul de Interne să vă trimeată bilete de drum de fer?

— Ha!... Ha!... ce copil ești! Poi ne vine pestre trei săptămâni. Se cunoaște că ești om de carte, filozof de cabinet; n'ai fost în administrație, nu ești hârșit pe aci, ca să știi tot mecanismul. Imi pare rău că te bagi în lucrurile astea, zău, imi pare rău. De asta porți grija d-ta, că ce or să facă ăia; când ai ști ce necaz tragem noi dânșii! Ascultă-mă pe mine... lasă-i în pace... ce-ți pasă dumitale? ăsta-i cel mai bun lucru. Niciodată nu trebuie să-ți bagi capul sănătos sub evanghelie, crde-mă pe mine că am îmbătrânit în administrație, în d'al de astea. Dacă ții numaidecât, vorbeștei prefectului sau primarului. Dar nu face pentru d-ta ca să te bagi în

lucruri de astea, zău nu face... ascultă-mă pe mine.

Tocmai capătul scării bătăta Sandu încercă să întrebe;

— Oare ne dă, hal... ce zici?

— Da sigur că trebuie să vă dea; nu-i prefectul aici și directorul n'are bilete la el; mergem acum la primărie, îi răspunse Petre Corbu, cătând preocupat în jos.

— Stăi, nu mai sui scările degiaba, au șters'o toți dela biurou înainte de 12, zise Iuliu Dudescu, un avocat tânăr, care se întâlnise cu Petre Corbu în ușa primăriei.

— Ai vre-o treabă cu unchiul? — și observând că Petre nu înțelege întrebarea, Dudescu îi explică.

— Așa-i spunem noi primarului „unchiul Nae“, și, de când cu furnitura pentru pavarea orașului, i s'a mai adăugat și numele de *Bazalt*.

— Aș vrea să-i vorbesc într'o afacere, nu știu unde l'aș găsi, îi spuse Corbu îngrijat.

— Al... dacă ai ceva urgent, trebuie să-l prinzi acum, că dacă o apuca să intre în *conclav*, cum e obiceiul, nu mai apare decât după patruzeci și opt de ore. Hai cu mine, e ora aperitivelor; îl găsim la băcănia din colț, la Tase, sau, cum îi zice el, la *biblioteca* din centru.

Și plecară amândoi alături pe strada mare. În urma lor, mai departe, venea și bătăta Sandu încet șchiopătând. Corbu mergea tăcut și chinuit de gânduri, Dudescu era vesel și radios, reputase o victorie strălucită la judecătorie im-

potriva unui adversar politic, și nu putea să-și mai potolească pofta de vorbă.

— Vrasăzică nu-l cunoști pe unchiul?

— Ba da, îl cunosc, dar puțin.

— Ah!... n'ai idee ce tip nostim și original. Când îl vezi așa scurt și gras, cu burta lui de arhimandrit, a-i zice că-i tipul burghezului respectabil, părintele comunei. Când colo el e cel mai rafinat boem, mă rog artist în viață, ce mai vrei. Chefurile și ie face cu tabiet și în papuci acasă, patruzeci și opt de ore stă în conclav și vardistul la poartă ca să nu-l supere nimeni.

Altfel e un om admirabil și de spirit. Are o bibliotecă plină de sticle în loc de cărți, și pe etichete scrie numele autorilor de drept: Mourlon, Demangeat... A!... e nostim să-l vezi la el acasă.

Când intrau pe ușa băcăniei, se auzi un glas puternic din fundul sălii:

— Iaca și pisălogul de Dudescu-

În fund, în jurul mesei încărcate cu gustări, se aflau la țuică primarul, inginerul comunei și căpitanul de jandarmi rurali.

— E!... crai nou, — începu vesel și sgomotos primarul la vedrea lui Corbu — au început și dascălii dela liceu să mai consulte biblioteca noastră; era de dorit domnilor! Se poate tocmai intelectualii să trăiască într'o ignoranță complectă? Ionică, adă cinci volume din autorii cei mai vechi. Domnul Corbu, ca profesor de istorie, trebuie să-și dea părerea asupra autorilor din antichitate; eu vă declar dela început, că am o pasiune pentru clasici, îi sorb, nu-i gust.

— Nu, eu nu beau.... nu pot.... zău, nici nu am vreme, venisem numai să vă fac o rugă-minte, — încercă să spue Petre Corbu, îngrozit parcă de încurcătura în care intrase.

— Nu ascult nici o rugămintă înainte de a-ți da părerea asupra acestui autor, — și primarul făcea un haz nespus, râzând așa de tare că-i tremura pântelele, iar ochii lui mici abea se mai vedeau licărind, îngropați cu totul în grăsimea obrazilor.

Până să aducă Ionică paharele, inginerul se apucă iar să-și explice planul, schițând cu creionul pe masa de marmură albă. Era vorba de parada de 10 Maiu, pentru care se lua măsuri din vreme, căci avea să se facă ceva deosebit anul acesta, în ciuda opoziției locale. Anul trecut la 10 Maiu, sub fostul regim, se întâmplase în oraș un scandal unic în felul său. Fostul prefect se certase cu generalul comandant al gar-nizoanei, și acesta, după Te-Deum, în uttimul moment, a schimbat locul defilării: pe când prefectul, autoritățile, damele și tot poporul așteptau pe bulevard unde se construiseră tribunele, generalul, numai cu statul său major, a primit defilarea în celălalt capăt al orașului, spre gară.

S'a vorbit mult asupra acestei nenorocite afa-ceri, care a învrăjbit lumea civilă și militară. Până în ziua de azi, deși pacea s'a încheiat cu mutarea generalului și schimbarea prefectului, to-tuși părerile sânt deosebite, și orașul se găsește împărțit în două tabere: unii cari susțin că pre

fectul e mai mare, și alții că mai mare e generalul, comandantul garnizoanei.

— Bravo, inginerule! nu degeaba umbli cu figuri în text, zise primarul privind cu admirație la schița tribunelor.

— Ei nul... când vă spuî că anul acesta o facem lată, ca să plesnească amicîl ispravnic de anul trecut, care mî-o făcură fiartă. Așal... la mijloc e estrada autorităților, un spațiu gol pentru general și statut major — sigur că o să fie toți călări — în față muzica, la dreapta tribuna damelor. În stînga, tribuna militară. Mă rog, când vă spun că o facem ca la București! O să vorbim cu revizorul pentru micii dorobanți.

— Splendid ar fi să aduceți și pe veteranii din județ, adică de ce să nu defileze și ei, dacă e așa? — zise căpitanul de jandarmi, trîntind cu pumnul în mânerul sabiei așa de tare, încît teaca se izbi cu zgomot de un butoiu cu măsline.

— O idee genială, pentru care ți se va aduce mulțumiri în public — adaogă primarul rîzînd cu hohot — mă rog, tot complect ca la București... ca ce provincia să rămăe mai pe jos decît capitala?

Petre Corbu care ascultase tăcut, măsurîndu-i pe fiecare în parte, crezu momentul potrivit:

— Tocmai aveam să vă rog pentru niște veterani cari au sosit azi în port. Vor să se întoarcă din Dobrogea la locul lor din Bacău. Au isprăvit banii de drum, n'au nici de mîncare... nu s'ar putea face ceva? Mî se pare că primă-

ria are și un fond de ajutor pentru cazuri de felul acesta.

— Poi bine, onorabile, dar știi că ești slab în materie de fonduri — încep primarul grav și glumeț totdeodată — eu, părintele acestei comuni, abia pot îndestula pe copii legitimi, dar să mai mă îngrijesc și de soarta celor orfani sau abandonati!... ba nu, zău, judecă drept!... Ionică, bibliotecarule, mai dă-ne cinci volume, tot de acelaș autor.

— Eu trebuie să plec, — și Corbu puse mâna pe pălărie, par primarul îl și cuprinsese de mijloc.

— Nu te las fără să bem încă un rând. Asta înseamnă că te-ai supărat pe mine; eu sunt un om care n'am dușmani. Nu, zău, te rog chiar să mergi la prefect, știi, el e cu daraveri de astea. Ia de ici o bucatică de lacherdă, dacă nu iai, înseamnă că te-ai supărat pe mine, îmi pare rău, pe onoarea mea. E teribil, domnule cu umanitarismul ăsta al dascălilor idealişti!... Ionică băete, ce idee ai tu despre umanitate?...

— Nu are în băcănie marfă de asta, — se grăbi căpitanul să răspundă în locul lui Ionică băiatul, care aștepta cu tava în mână, ne știind ce răspuns să dea.

Și Petre Corbu, aruncându-și ochii din întâmplare spe ușă, tresări deodată: bădița Sandu, care așteptase smerit afară în stradă, neîndrăznind să între în prăvălia plină de boeri, se încerca aplecându-se cu sfială, îndoit dela mijloc, să privească înăuntru. Intr'o mână ținea căciula, iar în cealaltă își strângea legătura de cărpe,

căci se gândea și el că poate să facă trebuință decorațiile și hârtiile lui îngălbenite, acolo unde era singur că se vorbea și despre dânsul.

— Trebuie... mă așteaptă, îngână Petre Corbu repezîndu-se spre ușă, pe când toți ceilalți, cu paharele în mână, cătau nedumeriți pe urma lui. În stradă, ținând încă pălăria făcută ghem în mâna stângă se opri, cu capul gol, în fața bătrânului care aștepta să-i vorbească. După ce-și trecu mâna dreaptă într'o încleștare dureroasă pe frunte și pe ochi îi zise încet, stăpânindu-se:

— Bădiță, întoarce-te și d-ta în port, așteaptă-mă acolo, că o să vin eu să vă aduc răspunsul... las că fac eu tot ce trebuie.

— Apoi așa! așa om face l... om aștepta... dă... nu ni-i lăsa... că-i greu tare de străbătut pe-aici fă ă nimeni, între străini... și dac'a fi... te-om pomeni și noi și copii... că dacă trăia și dascălul, D-zeu să-l ierte, se cheamă că se bucură și el... da vezi, pe semne așa-i... de, ce să zic și eu... — și bădița Sandu își innecă vorba într'un oftat adânc, în loc de a-și limpezi gândul pe care-l avea în minte.

Clătînând din cap, își grămădi cu degetele lui noduroase legătura de cărpe, hârtii și decorații iarăși în sân, la locul lor. Și după ce își îndreptă la gât cămașa și sumanul, o porni la vale spre port, trăgând încet, cu greutate, piciorul stâng, rămas beteag din timpul războiului.

Iar Petre Corbu o luă și el la deal spre casă. Călcând șovăitor, cu genunchii îndoîți, cu brațele moi, căzute 'n lungul trupului curbat, părea

că urcă sub povara unei greutate cu mult mai mare decât îl ajutau puterile să ducă.

Un grup de băeți sgomotoși veneau dinspre liceu. Sigur că era să-l salute... și ca să nu răspundă, se abătu din drum cotind pe altă stradă. Un fel de teamă fără de înțeles îl chinuia amar, pe când mergea abătut cu ochii în pământ, singur, să nu vadă pe nimeni și nimeni să nu-l vadă, nimeni să nu-l simtă... ar fi voit să treacă așa cum se strecoară o umbră.

Din câte socoteli și planuri își făcuse în minte Petre Corbu, nu izbuti să îndeplinească nimic până la amiază. Dar era hătărât s'o ducă până la capăt. Avea să meargă până la prefect, la polițai, să facă o listă de subscripție, și, dacă n'o putea să-și ia leafa dela școală, are să se împrumute... însfârșit trebuie să găsească un mijloc de ajutor, și cât se poate de repede, pentru nenorociții care-l așteptau în port, căci numai într'ân-sul își puseseră ei toată nădejdea.

Era ora trei când Corbu suia scările prefec-turii. Incepuse a se plictisi măsurând sala de aş-teptare, și totuș ce politeță și bunăvoință din partea prefectului, când l'a primit.

— A!... ce surpriză..., poftim *colega*. Trebuie să știi că nu-mi uit niciodată breasla din care am eșit, în totdeauna îmi face deosebită plăcere... la loc, te rog... ai să mă scuzi; numai câteva minute să termin afacerea asta și sunt cu totul al d-tale.

Prefectul se așeză la birou; în picioare în fața

lui, aşteptau un inspector comunal cu teancul de hârtii la subţioară.

Petre Corbu căută a se îndepărta cât mai mult de birou, căci se temea să nu-i stinghească dela lucru.

Din fund, de pe scaunul lui, cerceta tot cu prînsul acestei săli reci şi împunătoare. O mobilă de birou greoaie, masivă; jîlţurile, îmbrăcate în marochin roşu, erau aşa de mari, că te afundaí cu totul în ele; în rame late aurite, portretele suveranilor şi două tablouri mari: copii după Grigorescu. Jumătate din pereţele din faţă era acoperit de o bibliotecă mare cu o înfăţişare de catedrală, lucrare de artă—stejar sculptat—imîtând un fel de stil românesc. Sub sticlele uşilor erau întinse nişte pânze verzi, aşa că nu se puteau vedea cărţile din rafturi. La un colţ pânza era desprînsă şi se putea zări un teanc de „Monitoare Oficiale“.

Privirea í se opri la biroul „unde lucra prefectul. Ingropat în jîlţul lui monumental, mândru şi grav, prefectul împunea oarecum prin felul de a se prezenta. O figură mare pătrată, un păr aspru roşietic, tăiat scurt ca peria, mustăţile scurte şi răsucite, scoase de curând din bandaj, ciocul ascuţit îi acoperea bărbia rotundă; în ochii lui albaştri se cetea tărie, voinţă, încăpăţănare. Un trup bine legat, chinuit parcă în redîngota-í strîmtă, colţurile gulerului alb, prea înalt, se îngropau în guşa care începuse a se forma.

Petre Corbu nevând ce face, căuta să-şi dea seamă de sfîla fără de rost pe care o simţea

aşteptând în biroul acesta, în faţa unui om care nu-i era străin.

Pe Jean Stroescu îl cunoştea foarte de multă vreme, din Universitate, pe când toţi îl cunoşteau sub numele de Ioan al Stroii, de loc din comuna Netotii de Jos, din judeţul Teleorman. Făcuse seminarul şi, în loc să-şi urmeze meseria începută, se înscriesese la litere. Dar pentru că i se păruse şi aici un câmp prea mic de acţiune, făcuse şi dreptul. Sănătos, muncitor şi calculat, izbutise a băga în buzunar deodată două diplome de licenţă. Intotdeauna trecuse victorios prin toate cotiturile şi piedicile puse în calea vieţii studenţeşti.

Puţini erau acei care-l cunoşteau bine, dar tot se găseau unii care, pe şoptite, îi ziceau *Echilibratul*.

Ca profesor în provincie, n'a stat decât trei ani; după ce trecuse cu nerăbdare prin toate culorile, îşi găsisese în urmă o aripă protectoare.

În schimbul serviciilor aduse partidului, îi băgase şi pe el în Cameră, odată cu o întreagă pleiadă pe talente tinere, ridicate de popor.

După doi ani, nu se ştie prin ce împrejurări, făcuse o partidă strălucită — o văduvă bogată a unui senator mort de apoplexie.

Să lăsase de dascălie; făcea numai advocatură şi politică. La venirea partidului său din nou la putere, i-se dase pe mână întreaga situaţie a judeţului.

Şi Petre Corbea, cum sta deoparte, urmărind din colţul lui mişcările preţului, se încercă să

surprindă în trăsăturile feței urmele vechi, regăsind în nuanțe chipul acela așa cum îl văzuse pentru întâia dată. Iși amintea bine de el: era cu vre-o doi ani mai vechi în facultate... parcă îl vedea: deșirat, cam îndoit, cu părul dat în sus, cu figura mare și numai câteva fire de mustăți, iar un puf neras îi umbrea fălcile late.

L-a întâlnit întâia dată într'o căsuță tupilată... din infundătura noroioasă în dosul halei Traian. Venise la un prieten să ceară un caet de note... Acolo într'o singură cameră cu treizeci de lei pe lună ședeau trei studenți la un loc... Câtva timp mâncase la acelaș birt — La Pârjoala Ideală — în Șelari... Era un grup mare de studenți săraci care mâncau acolo... D. Nae Capama, patronul, scurt și gras, cu favoriți albi ca Franț Iosef... Ce tip original era acest birtaș-bucătar!...

Și Corbu, cu'n fel de mulțumire își opri gândurile asupra lui. Nu-l văzuse de multă vreme, până anul trecut, când l-a întâlnit în tren mergând la Ploești să mai facă ceva încasări, după cum spunea el. Se lăsase de birt și, cu multă răbdare, urmări datoriile vechi ale foștilor studenți.

Avea un carnet gros — *catalogul universității*, cum îi zicea el — ținut la curent după „Monitorul Oficial”.

Acolo erau trecuți datornicii cu numărul meselor, anul, luna și ziua de când și până când aveau de plătit, și, în dreptul fiecăruia, d. Nae scria pe rând numirile care se făceau cu data, funcția și locul unde se afla fie-care. Erau acolo

înscrise câteva generații de profesori, magistrați, avocați, doctori, funcționari, mici și mari — toată scara ierarhiei sociale într-o statistică desăvârșită.

Carnetul lui domnu Nae Capama ar fi, desigur, un prețios document de cercetare pentru istoricii care ar căuta să pătrundă spiritul și prefacerea societății românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea... Și Petre Corbu începu să zâmbească la ideea ciudată care-i veni în minte: „Ce mutră i-ar face prefectul, dacă i-ar aminti că i-a văzut trecut, în carnetul nenorocit, numele și suma ce avea de achitat pentru mesele dela *Pârjoala Ideală* de pe vremea când era student“.

Zbârnăitul tremurat al unei sonerii îl făcu să tresară. D. prefect, supărat, chemase pe registrator...

După o bătae sfioasă în ușă, registratorul intra îndoindu-se de șale. O figură veștedă, îmbătrânită înainte de vreme; un surâs acru îi încreșia buzele subțiri pe când își încheia nasturii jachetei.

Făcuse de sigur vre-o greșeală, ceva, la înregistrare, căci prefectul se încruntase privind hârtia ce o ținea în mână.

— Ți-am spus, domnule, să-ți bagi mințile în cap... uită-te la număr... asta e pentru a treizecea oară...

— Nu sunt eu vinovat, am spus lui d-nu șef ca... — dar prefectul îi tae scurt vorba:

— Am terminat!... — și după ce îi aruncă hârtia jos, făcu spe ușă cu mâna un semn hotărâtor și stăpânit.

— Știam că-i o secătură, nu-i spuneam eu lui Vasilescu, când mă plictisea la alegeri cu protejații lui? — și prefectul, parcă simțind nevoia de a se explica, se întoarse către Corbu:

— E groaznic, monșer!... sunt sătul până în gât de politică... De când crezi că lupt să scot politica din administrație în județul meu... uite, citește ici: — și el arată mândru spre ușă,

Numai atunci Corbu văzu, lipit pe sticlă, un avis pe care nu-l observase la intrare. Prefectul cetî rar și apăsător:

AVIS

Funcționarilor din acest serviciu le este absolut interzis de a recurge la intervenții exterioare, meritele lor proprii și interesele serviciului fiind, singure, bazele aprecierii șefilor lor. Orice fel de intervenții în acest fel constituiesc o notă rea pentru funcționarul respectiv.

— E! Nu-i clar?... spune?... ei bine, te des-perează uneori, pe onoarea mea! — și prefectul se ridică din fotoliul în care șezuse înfundat. După ce-și agăță degetele în răscoiala jiletcei, subțioară, scoțând pieptul înainte, bombat, făcu vre-o câțiva pași largi în lungul camerei. Lângă fereastră, în dreptul lui Corbu, se opri;

— Hel... nu-ți închîpuî, monșer — începu prefectul dându-și capul pe spate și privind pe geam afară — nu ști cât am avut de luptat aci! Aveam adversari tari, polițicieni vechi... aeum pot zice că sunt aproape stăpîn pe situație... Dar, nu ai spus încă afacerea pentru care ai venit.

— Sunt niște veterani cari vin din Dobrogea... — și Corbu îi lămurî cazul, înșirînd toată

istoria pe care o mai repetase încă de câteva ori în ziua aceea.

— Chestiunea e mult mai dificilă decât ți-ai închipui. Nu pricep de ce nu rămân oamenii ăștia în Dobrogea. Guvernul face sacrificii colosale pentru dânsii, și ei nu vor să stea acolo. E de speriat, frate, cât e de ignorant și de îndărătnic țaranul nostru; nu, nu trebuie să ascundem defectele.

— Bine, dar nenorociții ăștia nu vezi că sunt victimele administrației? se încercă să spue Petre Corbu. Prefectul însă îi taie vorba.

— Exagerații, monșer, dacă te-ai potrivi la toate pretențiile, apoi nu știi, zău, unde am ajunge. Nu, nu, cu sentimentalism nu se poate face administrație. Voi, care nu faceți politică, aveți o mentalitate curioasă. Ministerul dă ordine severe pentru a înlesni mutarea și stabilirea veteranilor în Dobrogea, și eu să fac contrariul, să mă apuc să-i transport din Dobrogea înapoi, la locul lor!... Nu vezi că-i absolut imposibil? E absurd, monșer!... Ce-ar zice prefectul de Constanța, care îmi dă telegramă să-i trimet înapoi?... și n'ai idee ce tip susceptibil... și-i foarte tare la centru.

— Ei bine, dar ce-i de făcut? O să i lăsați așa să moară de foame? — și Petre Corbu se sculă enervat de pe scaun.

— Dar până acum de ce n'au murit? Lasă-i, cum au mers până aici, merg și de acum încolo. Nu le purta grija. Mai întâiu că nici nu sunt oameni din județul meu, ce o să mă amestec

eu în atribuțiile altora? Mă rog, dacă ții numai decât, o să dau ordin polițaiului ca să-ți dea concurs pentru o listă de subscripție. Dar cred că cel mai bun lucru ar fi să-i îndemni să se întoarcă înapoi. Dacă nu vor, atâta pagubă. Las'că nici nu avem bilete de drum, dar și dacă aş avea, îți spun sincer că nu le-ași da, pentru că așa-lucra contra convingerilor mele.

Și prefectul începuse a-și desfășura o întreagă teorie asupra colonizării Dobrogei după sistemul din antichitate al Romanilor; asupra drepturilor și naționalităților din această provincie, adevărat mozaic de rase; trecând apoi la mica și la marea proprietate, cultura intensivă și extensivă, pentru a sfârși tot cu chestia raselor — partea sa favorită, ca fost profesor de geografie, pe care o predase după noile metode.

Inspectorul comunal, care regula dosarele la birou, își ridicase capul, privindu-și cu admirație șeful. Iar Corbu, care la început ascultase și el, la urmă își pierdu răbdarea; sta privind nedumerit la bustul lui Costache Rosetti, care părea că și-a întors capul ca să vadă mai bine și el pe prefect.

Statuia aceasta de teracotă îți făcea, la prima vedere, o impresie stranie; cercetată mai de aproape, găseai pricina: fusese stricată și i se lăpăse gâtul strâmb.

După ce să lămurii și asupra privirii lui Costache Rosetti, Corbu se găti să plece, iar prefectul înfierbântat izbi cu pumnul în soneria depe birou :
— Alecule, dă-mi pardesiul!

Când a ajuns Corbu la liceu, numai erà decât directorul și încă doi profesori.

— Salutare, Corbule, dar par'că n'ai curs azi, ce cauți pe aici?

— Venisem pentru leafă. Am mare nevoie de parale.

— He !... tocmai peste șase zile încasez man datul.

Și după câteva momente de șovăire, Corbu se hotărî să încerce :

— Mi-ai face un mare serviciu, dacă ai voi să-mi girezi o poliță.

— A ! îmi pare rău, dragă, că nu mă cunoști, apoi nu știi că eu din principiu nu dau giruri? În viața mea n'am iscălit o poliță. Îmi pare rău, dar mi-i imposibil; nici lui frate-meu nu-i girez, pe onoarea mea. Dar uite Tuduriu se ocupă cu daraveri de astea.

Sache Tuduriu, profesorul de matematici, era un om scurt, gras și roșu, care gâfâia într'una de osteneală, căci era în adevăr foarte activ. Avea atâtea ocupații, încât umbia toată ziua cu una din trăsurile primăriei, care-l aștepta la poartă până își făcea ora de clasă. Pe lângă slujba școalei, mai erà și consilier comunal, director la o casă de economie și ajutor, membru în consiliul de administrație al băcăniei cooperative, și cultiva sistematic o vie din apropiere, pentru care primise medalia de aur la expoziția jubiliară, căci prezentase cea mai frumoasă varietate de struguri din județ.

Tuduriu îl trase pe Corbu deoparte lângă fe-

reastră. Și pe când îi vorbea încet, asigurându-l că va cerceta el... să-î facă un bine... știe el- undeva într'un loc sigur... se pipăia prin buzunare necăjit că nu găsește ceea ce caută. De obicei avea asupra lui câte o poliță în alb pentru orice întâmplare. Numai funcționarilor și ofițerilor le găsea el bani, pentru alții străini nici odată nu putuse să facă rost de împrumuturi.

— Uite !... trece și d. prefect *Arivescu* — zise râzând Aurel Stamatîn, profesorul de franceză, care se oglindea în geamul celeilalte ferestre, răsucindu-și firele unei bărbuțe blonde frizate.

— Păcat că nu l-ați văzut ce poză avea în trăsură, e tipul clasic de arivist, parole d'honneur.

Stamatîn, care avea conducerea ziarului opoziției din localitate, își făcea o plăcere necăjind pe director pe tema aceasta.

— Stroescu !, izbucni directorul, Stroescu ! orice mi-ați spune d-voastră, e un om de resort ; și a pus în joc toate mijloacele ca să ajungă acolo unde râvnește oricare. El a triumfat în viață, a învins, a dovedit că e mai tare decât noi toți în lupta pentru traiu... Ce-mi vorbiți mie de scrupule, cînste, morală... mofturi de idealisti împotenți !... Până când, mă rog, cutare loc în conducerea statului să-l ocupe vre-un ciocoiu bogat sau un imbecil cu pretenții, și nu un om de valoare, cu talent și calități reale. Tocmai pentru că Stroescu s'a ridicat de jos, cu drept cuvânt i se poate spune că e fiul meritelor sale. Cel... țara n'are nevoie de talente tinere și vigo-

roase? De unde vrei să ~~te~~ ~~ai~~ dacă nu de jos din popor?...

Și pe tema aceasta urmau discuții înfierbântate, nesfârșite, în cancelaria liceului, între profesori, care de multe ori aduceau ca martori umbrele lui Darwin, Nietzsche și ale altor răposați cugetători, pentru a sprijini, cu teoriile lor, unele păreri care se desfășurau ceasuri întregi, chiar după sunarea clopotului de intrare în clasă.

De două ceasuri Petre Corbu se frământă pe scaun fără a putea prinde un moment de hotărâre. A băut două cafele și a fumat vre-o șase țigări. Venise la cafeneaua din centru — la clubul lui Tiliucă cum îi spuneau orașenii — pentru a vorbi polițaiului. El ar putea găsi vre-un adăpost și hrană veteranilor din port; sau, în tot cazul, ar aduna câțiva lei printr-o listă de subscripție.

Sala geme de lume, de fum și de sgomot. Strigăte în gura mare, ciocniri de bile și tacuri de bilearde, izbirea pietrelor de domino pe marmora meselor, rostogolirea zarurilor la jocul de table — un amestec de atâtea zgomote deosebite, înecate în forfotul nesfârșit și monoton al celor două lămpi mari — *sistem modern* — care sfârâie întocmai ca două oale de fasole grasă puse la fiert.

Singur, dela masa lui din colț, Petre Corbu urmărește toate mișcările polițaiului, care joacă pocher cu doi necunoscuți la masa din față.

Din când în când capul acela chel, rotund și

lustruit, dispăre învăluit în norii de fum de tutun. Și când fumul subțiat se risipește, îi apare iarăș deslușit figura șefului poliției locale: obraji plini și fălcile mari, ochii mici și reți, și sub nasul scurt cu nările lărgite o păreche strașnică de musteți sure și afumate. Șeful pare a fi un jucător foarte calculat; cugetă adânc în fața problemelor jocului, strânge crunt din sprâncene la fiecare carte aruncată pe masă. Pentru a recăpăta puteri nouă, soarbe setos dintr'o veche țigaretă cu un capăt de chilibar cât nuca de mare „o giuvaeră foarte antică, suvenir decând cu anchetarea crimei grecilor din port“, le spunea el celor care-i admirau această piesă vrednică de muzeul de antichități.

Petre Corbu nu îndrăznește să întrerupă jocul, — are să aștepte, își zicea el în gând, momentul potrivit, când s'o termina partida și s'o face cărțile din nou... are să-i explice cazul, așa ca să-l miște să-l facă să se intereseze... și mai la urmă e chiar dator, în slujba lui, să se îngrijească de soarta acestor nenorociți... e cel mai în măsură să meargă cu lista, cunoaște pe toți din sală... ce Dumnezeu! tot trebuie să se strângă ceva dintr'atâta lume... un pic de inimă numai și... ori cum nu poți lăsa nici un câne să piară de foame afară în ploae.

Hotărât, cere o foie de hârtie și scrie cu litere mari: „Listă de subscripție pentru ajutorul celor trei familii de veterani care mor de foame în portul nostru“. Numărul curent, numele și pronumele, suma subscrisă.

Afară toarnă cu găleata. Decâte ori se deschide ușa, apare câte-o umbrelă learcă de ploaie; din întunericul de afară, o suflare rece de vânt străbate făcând să tremure flacăra lămpilor, de de pare că se clatină întregul cuprins al cafenelei.

Petre corbu începu să se neliniștească; și-a pierdut răbdarea așteptând.

Atâta vreme decând amână și nu e în stare să găsească un moment hotărâtor de voință. De necaz îneepe a se judeca muștrându-se de slăbiciunea asta revoltătoare.

De ce atâta sfială?... Ce are de riscat?... Parcă cere pomană pentru el? E chiar o faptă frumoasă a contribui la o facere de bine. Oricum ar fi mulțimea asta, dar în simțirea fiecărui om există o coardă care vibrează de mulțumire, când știi că a făcut faptă bună. Și Petre Corbu își freacă tâmplele necăjit; îl doare capul, a fumat, se vede, prea mult. E așa de acru și necăcios aerul acesta cald din cafenea... Prin nurașii de fum albăstrui, care plutesc într'o încolăcire moale și leneșă, abia se zărește ceasornicul din părete purtânduși în cadență limba lui neobosită.

O sforțare eroică; se sculă hotărât în picioare; dar tocmai în acelaș moment îi trece pe dinainte un tânăr elegant, care se oprește drept la masa polițaiului.

E Trăenică, grefierul tribunalului, sau *arbitrul eleganței*, cum îi spun pretenții

„Fir'ar al dracului de secătură pomădată, acum și-a găsit și el să vie?“ borborosi cu necaz Pe-

tre Corbu, trântînduse din nou pe scaun. Greşierul însă avea gând de stat; de obicei el nu juca, dar îi plăcea grozav să privească. După-ce-şi atărnă în cuer cu multă grijă pardesiul cenuşiu vărgat, mlădiîndu-şi talia, se aşeză pe scaun, îşi scoase mănuşile *gris-perle*, instalându-se debînelea la masă.

Petre Corbu, amărât, ca să-şi mai liniştească necazul, ia o revistă de pe masa vecină. Un număr vechiu din *Illustration*. Gravuri cu scene din revoluţia rusească: „Foametea în Rusia de sud“, „Vînzarea copiilor“. Se văd ţărani sdrenţuiţi, figuri sălbatice cu părul vâlvoi, cu bărbile mari încâlcite... femei slabe cu priviri rătăcite, cu plete în vînt, îşi târăe copii goi şi diformi, ducându-i la vînzare, pentru o bucată de pâine.

Li fac rău atâtea grozăvii. Intoarce foaia; „Popa-Gapon şi turburările din Petersburg“.

O nare de capete în clocotul nebuniei răzvrătiri. Mii de braţe ridicate ameninţător, strângând cu degetele încleştate pietrele scoase din pavajul străzii... în fund un escadron de Cazaci crunţi, aplecaţi pe cai, şerpuind cnuturile în aer, se reped la şarjă în zidul omenesc al mulţimii turbate.

Infiorat Petre Corbu închise fievita şi o aruncă pe scaunul de alături.

Ridicându-şi capul dă cu ochii de afişul care se legăna atârnat la globul lămpii. Cu litere mari, pe hîrtie roşie, se anunţa splendidul Bal al societăţii Funcţionarilor Români. În colţuri, scris oblic cu litere de o şchioapă: *Regina Ba-*

lului. Regina Balului; Un cavaler 2 lei: O damă 3 lei...

Și secătura aceia care nu mai pleacă de la masa polițaiului!... Visător, pe altă lume dus, arbitrul eleganței, cu privirea pierdută în vag, își freacă între două degete cârligele mustăcioarelor și vița de păr lins ce-i cade pe frunte drept la mijloc.

„Ce lume fericit de stupidă!“ își zice Petre Corbu, și, pe când își scotea ceasornicul din buzunar, i se pare că trebuie să se corije: „ce lume stupid de fericită!“ Se uită și la pendula din perete: 9 ore fără cinci minute. Și el care încă n'a reușit să facă nimica... E teribil să nu fii capabil nici de atâta acțiune. Inseamnă că nu are nici un pic de voință... Când va bate ora 9, punct, se va scula dela masă și va da lista polițaiului.

Cu ochii țintă înaintea, pe când numără bătăile inimii ce i-se par de două ori mai dese. La ultima lovitură se scoală hotărât, și pe când își pregătește lista, zărește în fund spre ușă, pe comisarul cel tânăr din port, care își scutură pelerina de ploaie. Fără a-l slăbi din ochi, îi aține calea zâmbindu-i bucuros. Simpte bine că e un sprijin tare de care trebuie să s'apuce.

— Al... salut d-le Corbul... Ce făcuși cu protejații d-tale din port? Ai fost la prefect?

— Da, însă n'a vrut să le dea bilete de drum.

— Dar primarul! Dar cu lista de subscripție?

— Nici el n'a voit să le dea nici un ajutor. Lista tocmai acum voiam să o dau d-lui polițai.

— Ha! eram sigur, m'așteptam eu la asta din partea dumnealor. Dați lista încoa, trebuie să scoatem ceva dela atâta lume.

Și comisarul se duse întins la masa polițaiului. Fără a-și ridica ochii de pe cărțile de joc ascultă toată povestirea cazului până ce deodată d. polițaiu explodează, adresându-se celor doi jucători :

— E teribil, domnule, pe onoarea mea, cu filfizoniști ăștia, care au intrat în poliție!... ce-mi umblă mereu dumnealor cu *traviate* de astea! — *traviată* numea d. polițai orice fapt pe care-l considera prea modern.

Petre Corbu urma mașinalicește pe comisar, oare întindea lista la mese, spunând în gura mare:

— Pentru niște veterani, care mor de foame în port domnilor!

— Ei, asta-mi place, iar cu liste ciupitoare!... nu se mai sfârșesc pomenile astea, domnule? zise indignat șeful poștei.

— E rușine, monșer, să umblați cu cerșitul, adăugă furios un altul.

— Cu veteranii ăștia a ajuns o adevărată halima. Nu te mai poți întoarce de răul lor; pe toate drumurile îi întâlnești! Atâtea pretenții e scandalos, pe onoarea mea!...

— Nu sunt ei de vină: statul care i-a învățat cu nărav. Când spuneam eu să nu împartă porumb astă iarnă, că-i învață rău, nu voia nimeni să m'asculte, zise un bătrân respectabil, fost membru în consiliul județean.

Unii se făceau că nu aud, își găseau de lucru și se arătau din ce mai adânciți în socotelele jocului. Alții se iscăleau cu îngrijire pe listă, și, în schimbul gologanilor pe care îi numărau, se simțeau în drept a face câte o morală bine simțită.

— Foarte rău că nu stau în Dobrogea... Statul face sacrificii, țara noastră are nevoie de o populație românească vigoasă acolo, în mijlocul străinismului.

— Sunt năvăliți, domnule. Nu trebuie încurajați... de atâtea ori am zis și zic că cea mai mare crimă este de a încuraja în asemenea ocazii lucruri de astea. În loc să muncească într'un mod sărac și curat, dumnealor îmi umbiă după căpătat ca și calicii.

— Dar i-ați văzut? Mor de foame în ploae domnule, cu femeii și copii — se încearcă să spuie comisarul.

Vre-o câteva voci de-odată s'amestecară strigând:

— Nu moare nimeni de foame în țara românească... muncă domnilor! muncă! în străinătate cum trăesc oamenii? — sfârși convingător rentierul Dănilă Zălogeanu, veneratul președinte onorific al societății pentru protecția animalelor din localitate.

Arbitrul eleganței, care se sculase îndată ce văzu pe comisar venind cu lista la masa polițaiului, izbuti să se stsecoare printr'o manevră încusită, așa că nu se mai întâlnește cu lista fatală.

Căpitanul Lulea, un bătrân pensionar, își făcea ca de obicei, somnul de după masă la cafenea ținând sub cot jurnalul *Țîmpul*, spre ne-cazul celor cari voiau să-l cetească.

— Dece n'o fi dormind omul ăsta acasă? întreba adesea câte unul.

— Ca să țină pe loc sub mîna lui *Țîmpul* cât mai are de trăit, — răspundea altul, încântat de înțepătura spirîtuului, ce trebuia să usture pe bătrînul căpitan, care totuș sforăia înaintea liniștit și senin.

Ușurel, ca să nu-l sperie, comisarul îl trezi din somn.

— Domnule căpitan, vă rog pentru niște veterani... știu că d-voastră sunteți un om... care...

Și căpitanul, după ce-și potrivea ochelarii pentru a citi lista dela depărtare de un metru, își scoase din punga lui de mărgele o patacă de doi lei și zise tare, cu glas răgușit și aspru :

— Hai, remonșilor, puneți ici câte un franc ; rușine pentru oștirea de azi să-i lăsați pe drumuri pe cei bătrîni, care au făcut războiul și au ridicat țara asta. — Ofițerilor tineri, strânși în jurul biliardului, li era rușine să nu se înșire și ei pe listă, dar mai toți se jurau că nu mai au parale.

— Dacă vine acum înaintea de soldă ! Punem nu câte un leu, dar și câte zece tigri, când vom lua solda.

S'a hotărât ca să pue pentru toți remnoșii căpitanul și să-i încaseze pe urmă la 20 ale lunei.

Doi greci și un evreu de lângă masa căpitanului, au pus câte jumătate franc, iar Tauc, turcul cu chîristigia din port, scoțând din brâu o pungă de ibrișim roșu, numără tacticos un leu și treizeci în gologani de câte zece bani. Apoi, înșirînd pe două linii niște cărlige strâmbe, își puse pe listă cu sfîințenie iscălitura lui *à la turca*.

— Este greu tare asta nume, bre, scris a la franca, — sfârși el oarecum rușinat.

După ce se depărtă comisarul cu lista, Tauc zise în gura mare ca să audă și ofițerii dela biliard;

— Asta mare rușine vine la obraz. bre... om sărac este asta veteran... el fost așchîr ama bre!...

Cînd a ajuns cu lista la masa cea mare din fund, jucătorii erau înfierbîntați la culme. Da un banc monstru domnu Tase Ostroveanu, un arendaș din județ — om bogat și sărbătorit de toată lumea cafenelei, căci el însuflețea jocul de câte orî se repezea dela moșie cu afaceri prin oraș.

— Domnilor, niște veterani care mor... Dar înainte de a termina vorba, treizeci de glasuri izbucniră de odată în furie aprinsă — câștigase bancul și perduse poțîi:

— Ce te vâri, domnule, aci, să ne strîci jocul!

— De pomeni ne arde acuma?

— De unde dracu ați mai ieșit cu sfînțuiala asta?

— N'aveți nici rușine, domnule, să umblați ca orbeții!...

— E teribil, pe onoarea mea, cu obiceiul ăsta oriental... e o mizerie care numai la noi o poți vedea.

— Zi-i țara românească și pace!

— În altă parte se cere la ușa bisericii, la pod, dar nicăeri nu se permite așa ceva într'un club civilizat.

După ce s'a mai potolit zgomotul infernal pe care-l ridicase indignarea și revolta generală. Lică Tiberian, care făcea pe crupierul, aruncând și culegând banii c'o ușurință uimitoare, zise cu un ton dramatic și plin de duioșie:

— Nu-i așa, coane Tase, că'n țara românească nu moare nimeni de foame? Dar vai! câți n'or fi murind de sete!... Max!... două halbe aci la conu Tase.

Și jocul urmă în hazul tuturor.

Corbu rămase câteva minute lângă ușa, căutând în jurul lui la toată lumea aceia care foia în cuprinsul cafenelei. Dar simți că nu se mai poate stăpâni; sângele i se suise în obraji, îi vâjâiau urechile; și, fără a-și da samă, strângea cu degetele încheștate speteaza unui scaun. Scui pă în jos răstît și ieși trântind ușa după dânsul,

Afară începu să soarbă cu lăcomie aerul rece care-i umfla pieptul; aer, avea nevoie de mult aer ca să nu se înăbușe. Simțea o trebuință de a se judecă, de a se lămuri, vorbind cu sine însuși fără milă, fără slăbiciune.

...Ce ridicul! ce naiv!... să nu cunoști lumea în care te învârtești... asta-i lumea din care faci

tu parte... mai este o lume, dar aceia e departe, afară, necunoscută... Desigur sunt două lumi aparte.

Nu-i venea să se întoarcă acasă. O trebuință de a rătăci îl împingea înainte. După ce ocoli câteva străzi fără de țintă, mergând grăbit, alunecând la fiecare pas prin noroiul cleios, se pomeni, fără să știe, iarăș pe drumul dinspre port. Ploaia încetase. O ceață deasă ca fumul se lăsa în jos greoaie, apăsătoare, pe stradele pustii, întunecate. Portul era gol. Lucrul încetase de mult și în noaptea asta neagră și ploioasă nu se vedea tipenie de om. Era o umezeală rece, care pătrundea până la oase și un aer încărcat, înăbușit de mirosul greu și acru de canale, dela butoaele cu pește sărat și dela niște porumb stricat, aprins într'un șlep din port,

După ce trecu peste câteva rânduri de șine, strecurându-se printre vagoanele cu cereale, se opri pe cheiul vechiu de piatră. O umbră mare îi închidea drumul; se apropia cu grijă. — Necunosc o movilă de saci cu grâu pregătiți pentru încărcarea de a doua zi.

Un surâs amar îi încreți buzele și nu putu să-și stăpânească un gând care îi venise în minte fără să știe cum: grâu... pâinea noastră cea de toate zilele... să mori de foame lângă sacii cu grâu... ce crudă ironie... Dar unde s'o fi băgat ei? — se întreba Petre Corbu, căutând în jurul lui prin întuneric, pentru a-și da seamă de locul în care se găsea. Nicăeri nu se simțea nici o

mişcare. Felinarele, abia licărînd, ca niște pete roșii se înșirau în lungul digului, departe. Târziu recunosc un rând de magazii... pe aci desigur trebuie să fie îngrămădiți... s'or fi adăpostit de ploae.

Și dacă iar vedeă, ce-ar putea să le spue?...

Desigur că ei l-au așteptat toată ziua... Ce rușine ar simți, dacă ar da ochii cu dânșii... Nu, nici nu trebuie să-l vadă până mâne, când o putea să-i ajute într'un fel.

Și de-odată, un fluer ascuțit, prelung ca un strigăt plângător, venind dinspre apă, îl făcu să tresară o clipă. Era desigur vreun vapor care plutea prin ceață. Surprins, se întoarse și se opri pe marginea cheiului.

Pe Dunăre nu se putea zări nimic din haosul întunecat pe toată întinderea fără de capăt. Numai jos, la picioarele lui, apa neagră, lucioasă, se vedea fierbând răscolit în valuri. Pe când se chinuia cu ochii ațintii ca să străbată noaptea, îi sfâșia iarăș auzul un fluer lung și repetat, care vibra ca o chemare de ajutor par'că, din ce în ce mai tare. Cu încetul, se desluși o umbră neagră, care creștea prin ceață, și coada-i uriașă părea că se târește în urma ei pe apă. Și deodată îi apăru un ochiu viu de lumină roșind prin întuneric.

Era un remorcher cu patru șlepurî care fotea pe dibuite tăindu-și cu frică drumul prin ceața și noaptea întunecoasă.

Corbu se întoarse iar printre magazine, ar fi voit să-i vadă numai, dacă mai sunt acolo.

La spatele unei clădiri se desprindeau în forme ciudate umbrele carelor cu toată încărcătura lor. Câteva pete se zăreau albînd printre carele înşirate la rând, — erau boii dejugaţi care rumegau ghemuiţi de frig şi umezeală.

Ca să nu fie simţit, el păsea încet în vârful picioarelor, ţinându-şi răsufierea. Acolo jos, pe pământul ud, în noroi, dormeau oameni şi vite grămadă la un loc. Se auzia sforăituri adânci, răguşite; un oftat prelung; din grămada de jos venea un scâncet slab de copil şi parcă cîneva gemea încet, înăbuşit...

Deodată izbucni fără de veste un lătrat furios şi se ivi la doi paşi capul unui câne, lătos, sbîrlit, cu ochii scăpărînd printre roţile unui car, de unde se afla legat,

— Cine-i acolo, mă?...

— Ia saî, mă, Neculaî, că pe aci la oraş sunt mulţi pârlaci! — se auzi un glas răguşit de sub un car.

Şi Petre Corbu, tresărînd de spaîmă şi de ruşine, se depărtă în fugă. La marginea cheului se opri. De pe apă, de departe, venea un scârţîit jalnic sferdelindu-i chînuitor auzul, — cârma vre-unui vas, învîrtîndu-se în ţăţani se văita bătută de valuri.

Incepuse a sufla un vînt rece dinspre apă, şi picături mari de ploae şfichiuiiau prin aer.

Şi el, cu nervii atătaţi, infierbîntat îşi săltă pălăria, ca să-şi răcorească fruntea înecată de sudoare. O suflare repede de vînt îi smuci pă-

lăria înainte ca el s'o poată apucă. Se repezi după dânsa cătând s'o reție în rostogolirea ei dealungul cheului prin noroi. Dar vântul o mână da-adura cu atâta repegiune, că n'a fost chip s'o prindă până la capăt, când s'a oprit privind-o cum se duce plutind pe fața apei.

Jos, înaintea lui, la capătul cheului valurile gemeau de mânie, învârtite în loc, după ce izbeau furioase în colțul de piatră care li-se împotrivea cu îndărătnicie în drumul lor la vale.

Un fior de groază îi săgetă prin trup și-l cutremură silindu-l să plece de-acolo de pe cheu. Și-atunci o teamă copilărească îl cuprinse, teamă neînțeleasă și cumplită, care îi îngheță suflarea. O luă la fugă pierdut și în neștire, așa de a dreptul, prin noroi și apă, năuc, gonit par-că de cineva din urmă. De câteva ori se 'mpiedecă de șinele drumului de fier în fuga lui nebună prin întunericul nopții, prin ploia care-i curgea pe capul gol înfiorându-l din creștet până la tâlpi.

Departe, după ce eși din port, se opri reculându-se... Ce copilărie, — îi eră frică să nu întâlnească pe cineva care să-l vadă în halul în care se găsea.

Stradele erau pustii.

Huruitul unui șir de trăsură răsună, făcând să sbârnăie ferestrele caselor. Trăsurile intrau în curtea prefecturii, unde se zărea lumină la geamurile din rândul de sus. Balul funcționarilor publici începuse. De-acolo, din lăuntru, scăpau afară picurând sunete dulci, pe care vântul le

fură purtându-le răzlețe prin aer și prin ploaie.

De undeva, de departe, se auzea un câne lătrând îndărjît, cu dușmănie, prin negura acelei nopți urâte și întunecoase.

Corbu, când a ajuns acasă, era ud până la piele. Suia scara pe din dos, când îi eși înaintea servitoarea....

— Vai de mine, conașule, încep, uimită mama Marghioala, d'apoi pe unde v'ați băgat? Stați să vă aduc papucii, că prăpădiți covoarele cu noroiul ăsta.

— Lasă că nu-i nevoie, — și Corbu intră înăuntru; se așeză pe un scaun și încep să-și pipăe părul ud cu batista.

Pe ușa deschisă, din camera de-alături, se repezi în fugă un copilăș ca de vre-o cinci ani, grăsuț și roșu, venea numai în cămașa de noapte, lîpăind cu picioarele goale.

— Ce, nu te-ai culcat încă, Sorică? — și Corbu îl luă pe genunchi, mîngăindu-i părul creț, înelat. Sîmțea nevoie de a-l avea aproape, de a-l strînge la piept.

— Da' dece n'ai mai venit, tată?

— Am avut treabă în oraș. Dar tu, ai fost cuminte? Ce ai făcut toată ziua?

— Nu, n'am plîns de loc, da'eu credeam că și mata ai plecat cu mama. Să vezi, fără ca să fiu vinovat, mama Marghioala m'a făcut că sunt țăran; a spus că numai băeții de țăran umblă desculți, boerii umblă cu pantofii prin casă. Ș'apoi dacă am umblat așa, sunt țăran?...

— Da sigur.. dacă umbli așa, — murmură Corbu, ducând în brațe pe copil până la pat,

— Hai... culcă-te.. și lui tata i-i somn.

Dupăce făcù vre-o câțiva pași nesiguri prin casă, abătut, Petre Corbu se trânti pe pat zdrobit de oboseală. Voia să adoarmă, să uite totul, să scape de gândurile negre care-l chinuise în ziua aceia. Dar somnul nu venea să-l prindă. Gazeta pe care o citea în fiecare seară, acum o aruncase chiar dela primul rând. Ce scârbă îi era de aceiași comedie proastă, care se repeta pe aceleași coloane zilnic, mereu cu titluri mari așa de strigătoare: „Triumful opoziției“!... *Glasul poporului!*... Câți vicleni? și câți naivi?... Nu, n'are să mai citească gazeta... o lună, două... câteva zile la început e mai greu, ca și când te lași de un obicei, pe urmă e ușor... nu ai nimic de pierdut.

Ca să mai uite, luă să răsfoiască o carte de-a lui Tolstoi, *Desmeticiți-vă*, — ultima scriere din timpul războiului ruso-japonez.

Rândurile îi jucau sub ochi; și fără a-și da samă, îi căzu cartea din mână. Câtând printre gene, cu ochii în tavan, în lumina slabă ce tremurâ de para lumânării, se desprindea din ce în ce mai clar chipul acela de bătrân cu barbă albă, răsfirată peste cămașa de pânză groasă țărănească. Ce sfântă și măreață figură de apostol, rămas parcă din alte vremuri, ca să propovăduiască pacea, făcându-și din dragostea către aproapele cel mai înalt scop al vieții sale.

Dar e târziu şi ar voi s'adoarmă odată. Aşa-i de obosit, că-i pare peste putinţă de greu să sufle în lumânare. Abia îşi urneşte mâna, turtind cu cartea mucusul lumânării care se stinge innăbuşit.

Cu cât se chinueşte să ţie ochii închişi, cu atât i se luminează în minte oglinda trecutui uitat. Vedenii, culori şi chipuri, se perindează unele alungate de altele, ca 'ntr'un vârtej de joc ameţitor.

De ce nu poţi să fii stăpân întotdeauna, ca să opreşti când vrei morişca asta ce se învârteşte într'una fără de voinţa ta? Şi'n învârtirea ei, de unde scoate oare imagini prinse odată şi reţinute în umbră, unde-va, ca să le treacă numai prin cercul de lumină şi apoi să le ntoarcă iarăşi la loc, în întuneric?...

...Şi ploaia care nu mai încetează afară. Curg streşinile într'una c'un zgomot aşa de uniform şi de nesuferit, că i se pare un sfredel ce se învârteşte în urechi, adânc până la creier.

Şi par că cineva îi repetă, prin ropotul de ploaie, cuvintele pe care le auzise deatâtea ori în timpul zilei; „Domnilor, sunt nişte veterani care mor de foame în port“.

...Şi-i vede înşirându-se zgribuliţi în ploae, târându-şi opincile în noroiu, femeile strângând la piept copii slăbănogi, ca să le dea căldură... vietele slăbite mugind şi tremurând de foame şi udeală... şi carele în drum. cu lucruri grămadite, restul gospodăriei risipite, puţinul rămas din tot

avutul pe care-l mai pot duce pribegii în rătăcirea lor.

E parcă o mână nevăzută care anume îi poartă vedeniile acestea în şir pe dinaintei. Şi ca să scape odată, el se întoarce cu faţa la părete, trăgându-şi plapoma pe cap.

De, teama de-a gândi, voeşte să adoarmă pe loc, nimic să nu mai simtă. De câte ori se încearcă să fugă, parcă-l întoarce cineva înapoi, un glas care-i suflă în ureche mereu, chinuitor: „Sunt fraţii tăi!... Nu-i mai cunoşti?”

.

Risipite vin amintirile, într'un amestec zburcumat de umbre şi lumini. Cu încetul se limpezesc şi se întrupează icoane din trecut, pe care cu ochii închişi le vede din ce în ce mai vii !

...Un băeţel desculţ pe prundul Trotuşului, departe, se chinueşte să adune un cârd de găşti, şi-l frige la tălpi pietrişul care arde în arşiţa de amiază... În poarta bisericii un om negricios, tăcut şi necăjit, — e tatăl lui, stă de vorbă cu'n unchiaş care se jelueşte că s'a uscat pământul, că dacă s'or pierde păpuşoi, ce-o mai mânca la iernă. Şi par'că se vede prin mulţimea aceia care se trăgănească încet pe drum înspre ogoare... părintele Ilie în veşmintele de slujbă..., tot satul a eşit cu prapuri şi icoane la câmp, să facă rugăciuni... şi toţi ingenunchiază pe bulgării uscaţi din arătură... cătând toată mulţimea cu ochii în

zarea albăstruie a cerului de vară, rugând pe Dumnezeu ca să deslege ploaia...

Apoi se revedea în dealul dela Coman, unde șezuse zile și săptămâni întregi, la târlele de vite... Târziu, spre asfințit, când creasta cea mai din fund se rumenea în zare, atunci s'auzeau tălâng le sunând și începeau să vie spre bordée flăcăii și băieți mai mărunței cu vitele dela păscut.

La focul de găteje uscate care trosneau în bă-tătură, fierbea ceaunul până se strângeau cu toți la mâncare. Iși aminteă cum s'așezau cu toții roată la pământ în jurul mesei mici cu trei picioare joase, cum cei bătrâni își făceau cruce, scoțându-și căciulile din cap și, muți, fără a scoate vro-o vorbă, rupeau din mămăliga ce aburea pe fund și întingeau în strachina c'o ză-mă roșie spălăcită. Saramură de ardei cu mămăligă, — desigur că ș'acum cu asta se hrănesc cei care au rămas acolo. Dar dacă rămânea și el în sat, în loc să plece la școală la oraș?... Desigur că ar fi ca și toți ceilalți...

Și el se chinuia, cu mîntea aprinsă, să se vadă așa cum ar fi fost, dacă o întâmplare nu l-ar fi ridicat acolo unde se găsea acum.

C'un fel de plăcere crudă și îndărătnică, își răscolea trecutul și se vedea sub altă înfățișare, căci creierul lucra cu iuțeală și cu putere, înfierbântat de friguri.

Se vedea pe drumuri noroioase, îmbrăcat țărănește, zdrențuit și flămând, dormind pe pă-

mântul gol. Și îndesându-și capul în perna moale de puî, simțea că o apăsere greoaie îl înăbușă; își grămădî pumrîi amândoi sub cap, cercînd să oprească zvîcnirea sîngelui sub temple. Și din mulțimea care-i trecea pe dinaintea, i se opri un chip bălan cu ochii mari albaștri, Mîtrîță, — bățul lui Zamfir morarul, tovarășul copilăriei lui. Oare ce s'o fi făcut săracul? Ce ager și priceput era la toate, ieșise cel dîtăi în șcaala lor din sat...

În cîteva clipe i se închegă o întreagă judecată, care-l apăsa ca o nedreptate cumplit de strigătoare;

Pe acelaș drum doi oameni, merg alături, șe la o cotitură se despart; unul pe drumul lui s-ridică pașînd din treaptă în treaptă pe scara lui mîi în sus, iar celălalt rămîne jos, fără a putea vreodată să se înalțe... Și poate cel rămas era cu mult mai bun, căci numai întîmplarea i-a despărțit odată. De ce atîția ani n'a mai văzut pe nimeni dintre ai lui? De ce i-a părăsit și i-a uîtat cu totul? Și toate i se luminau, cînd le puneau în fața unei imagini care i se înfîpsele în mînte; pomul scos din țărîna lui și răsădit aiurea. Își amîntea de cele dîntăi zile, cînd a intrat în viața de oraș, cît de străin și rătăcit era, ce chin pînă să prîndă rădăcini în lumea în care se înălțase. Își aducea amînte de atîția fii de țărani, care-și ascundeau tulpina, și unii care-și schimbaseră numele părintesc deacasă. Intrase în altă lume, trecuse în cealaltă tabără și căuta cu ea să se asemene.

Și el își răscolea păcatele făcute. Nu s'a ascuns și el? nu s'a rugat, nu s'a umilit de atâtea ori în viață? Își amintea de tatăl lui când pentru întâia oară a venit la școală ca să-l vadă... ce rușinat era atunci... Dar conferința pe care o ținuse o dată la o serbare națională: „Patriotismul“, lupta pentru moșia strămoșească... Cum?... care moșie?... Dar nu umblau în judecăți ani întregi pe drumuri? Și ca o muștrare aspră îi reveni în minte glasul lui Bădița Sandu.

Și vorbele care-i treceau prin minte erau așa de limpezi, că par'că le-auzea. Deodată i se păru că'n mugetui vântului s'auz strigăte omenești, țipete de copii, fluere ascuțite, un zgomot de mulțime tulburată.

Își aținti auzul. Ploaia bătea așa de tare în geamuri, par'că ploua cu piatră. Buzele îi ardeau de sete, își simțea capul greu cercuit. Făcu o sforțare și deschise mari ochii în întuneric. Numai în fund o lumină slabă bătea în geamul pe care se scurgeau șiroaiele de ploae, și în puterea nopții părea că-i un ochiu înecat în lacrimi. Pipăi cu mâna pe măsuta lângă pat dar nu găsi cutia cu chibrituri. Își reculese puterile și se sculă; la primul pas tresări ferindu-se în lături, i se păruse că a pus piciorul pe un cojoc, să doarme cineva lungit acolo jos — călcase pe o blană de lup, pe care o avea în loc de covor la picioarele patului. După ce aprinse lumânarea, bău pe nerăsuflete un pahar

cu apă și se așează pe un scaun, parcă-i eră groază să se mai culce în pat.

Deodată se ridică în picioare, împins de un gând care-i fulgeră prin minte. Găsise o scândură de scăgare; se duse întins până în fundul camerei la un dulap mare cu oglindă. Zgâlții ușa de vreo două ori; eră încuiat — desigur că nevasta uitase să-i dea cheia la plecare. Răscoli prin câteva săltare, căută prin toate cutiuțele de pe masă fără să poată găsi aceia ce căută. Incepu a se necăji; încercă un smoc de chei străine; nici una nu se potrivea. Se opri din lucru, ștergându-și sudoarea de pe frunte în fața ușii care i se împotrivea; îi eră așa de necaz, că-i venea să izbească un picior în oglindă să o sfărâme în țandări. Se stăpâni, și luând lumânarea de pe masă, se apropie, observând de aproape broasca. Cu ajutorul unui cuțit de tăiat foile și cu o chee care prindea zăvorul pe jumătate, izbuti să deschidă ușa dulapului.

Incepù să răscolească grăbit printre lucruri; tocmai în raftul de sus, printre batistele curate păturite în teancuri, din care venea un miros de levănțică, dădu cu mâna de ceva tare, o carte... un carnet?... îl scoate afară și-l apropie de flacăra lumânarei: eră libretul casei de economie, scos pe numele copilului. De patru ani depunea câțva lei pe lună economii din leafă. Ceti de câteva ori suma totală, și pe când își făcea socoteala cât ar costa drumul și cât ar mai rămâne de împărțit veteranilor, i-se păru că aude un sgomot.

Uşa din odaia de alături era deschisă, cu lumânarea în mână paşi în vârful picioarelor până la patul copilului. Sorin, cu faţa în sus, cu mâinile sub cap, se prefăcea că doarme; printre genele, pe care le strângea uşor, se vedeau jucând globurile ochilor. Corbu, fără să-şi dea seama, trase la spate mâna în care ţinea libretul pe când se aplecă deasupra patului.

— Nu dormi Sorică?

— Ba dorm, tăticle, dar dacă mi-i sete ce să fac? îi răspunse copilul, fără să deschidă ochii.

Corbu se întoarse şi, după ce băgă libretul sub perină, îi aduse copilului un pahar cu apă.

— Haide linişteşte-te, dormi odată, că-i târziu.

— Iaca dorm, — şi copilul strângea pleoapele ochilor cât putea mai tare.

Intors în camera lui, Corbu puse lumânarea pe fereastră şi se aşeză iarăş pe scaun, lăsându-şi capul greu între mâini. Îl chinuia un gând de grijă şi mustrare. Oare l-o fi văzut copilul, când se lupta ca să deschidă uşa dulapului? Desigur, — a făcut atâta sgomot cu cheile?... Ce s'o fi petrecut în mintea lui de copil?... De unde poate el să priceapă?... Dar nevasta?... Ce o să-i spue Mari-oarei, când o vedea că i-a luat livretul?... Oare o să-l înţeleagă ea?... Şi Petre Corbu rămase până târziu aşa în prada gândurilor, privind flacăra lumânării ce pâlpăia bătută de vânt strecurat prin crăpăturile ferestrei.

Din vijelia deslănţuită afară, suflări răpezi intrau din când în când gemând cu răutate, — şi

para lumânării se zbătea tremurând, atinsă par'că
de o aripă nevăzută, se întindea clîpînd, din ce
în ce mai mică... până se potolea vârtejul acela
răutăcios, care bătea în răstîmpuri. . . .

.
.

Bucureşti.

10 Februarie 1909.

IN CUȘCA LEULUI

In cușca leului

Câmpia ce se întinde din jos de Brăila, dealungul Dunărei, până departe, cât poate cuprinde ochiul în zare, părea o mare nesfârșită ce-și clătina fără astâmpăr valurile roșii în lumina aurie a unei zile de toamnă.

Intreaga divizie de cavalerie trecea Dunărea.

Eră o încercare grea de pregătire de război, înaintea de începerea marilor manevre regale. Miile de tunici roșii, stegulețele colorate fâlfâind ca niște aripi de fluturi în vârful lăncilor, prefăceau toată câmpia într'un lan de flori de mac ce se mlădia în suflarea vântului depe malul apei.

Dunărea, lată în locul acela, își mână la vale valurile sale reci și tulburi. Șalupe mici, răpezi, aruncând în forfot aburi și fum pe coșurile în-negrite, se încrucișau dela un mal la altul.

În urma lor, înhămate, se târau greoaie ceamuri joase și late, niște poduri umblătoare, în-

cărcate cu oameni, cai și furgoane pline. În vuetul nelămurit de zgomote și glasuri, comenzile de cavalerie depe maluri se auzea răsunând în acelaș timp cu cele de marină depe apă : *pentru descălicare... caii la mână... vira... mola...*, și ropotul cailor, zângănitul săbiilor, huruítul chesoanelor, odată cu sfârâitul aburului scăpat dela căldările vaselor, se amestecau la un loc în freamătul nedeslușit al mulțimii în mișcare.

Caii intrau pe vase tremurând, cu urechile ciulite, pipăind, cu pașii nesiguri, speriați de sgomotul ce-l făceau copitele lor pe podeaua de lemn cu legături de fier. Indată ce vasul se deslîpea ușor de mal, caii înghesuți în rânduri, ca sardelele în cutie, se strângeau înfiorați de legănarea vasului ; cu privirile rătăcite, urmăreau să prindă luciul apei împingându-se unul într'altul.

Ofițerii îndemnau pe soldați să-și mângâie caii, liniștindu-i până ce vasul ajungea la celălalt mal. Acolo vasul se oprea c'o isbîtură scurtă în debarcader și caii eșiau sforăind, frământându-se, până ce simțeau pământul sub copitele lor.

Escadroanele se formau pe mal după trecere; încălecau, se încheia regimentul și plecau în pas domol pe șoseaua albă, răscolind nourii de praf. La cel din urmă transport, un cal năvăș, aruncând cu picioarele dinnapoi, rupse bariera

vasului. Caii ceilalți, speriați, începură a se mișca; în învălmășeala care se încinsese, un cal mare negru, dintr'o săritură, se prăvăli în valuri. Curentul răpede îl mână spre larg, calul, zăpăcit de apă, în loc de a înota spre mal, mergea către adânc, tot în spre mijlocul apei. Atunci, un marinar, care ținea cârma la vas, se aruncă deodată în apă îmbrăcat cum se găsea. O clipă nu se mai văzu în locul unde sărise decât o serie da cercuri care se lărgeau pe suprafața apei; mai departe, printre valuri, apăru omul luptându-se înnot.

Toată lumea pe maluri urmărea cu groază cele două puncte negre care se zăreau săltând în drumul lor la vale, în scurgerea răpede a curentului. Marinarul înotând voinicește ajunse calul și începu să-l mâie în spre mal. În locul acela țărmul era înalt. Calul obosit, sforăind pe nările largi deschise, încercă să rădice malul. Se opinti înfingându-și picioarele de dinainte, pe când trupul îi svâcniă într'un tremur nervos, dar malul nesigur se prăbuși în apă.

Omul și calul nu se mai văzură o clipă. Mai departe la vale se iviră din nou cele două puncte negre care se apropiău unul de altul.

Marinarul, sbătându-se printre valuri, ajunse calul și, înotând în picioare, își desfăcù dela

brâu cuțitul său de *gabier*; se afundă pe sub burta calului și isbuti să-i tae chinga. Calul, ușusat, o luă mai răpede spre țarm, se opinti încă odată săltându-și trupul, și se ridică pe mal.

Rămase așa câțva timp ud și țeapăn, suflând greu, cu nările tremurătoare, pe când apa se scurgea pe coada și coama-i lînse.

Generalul, un bătrân frumos cu favorite albe, stând răzămat în sabie urmărise toată întâmplarea, scoase o hârtie de două-zeci de lei și i-o dete marinarului ce găfăia learcă de apă.

— Să scoată sticla mea de coniac din coburi și să i-se dea trei păhăruțe băeatului ca să se încălzească.

Toți laudau îndrăsneala marinarului. Și despre întâmplarea asta au vorbit până târziu seara ofițerii și soldații divizionului rămas peste noapte în Ghecet.

Cârciuma lui Domnul Elefterie, de pe malul Dunărei, era plină de lume. Toate mesele erau prinse de călăreți și marinari. O înfrățire generală între forțele de uscat și cele de apă. Negustorul prevăzuse afacerea și c'o săptămână înainte își înfipsea în fața prăvăliei două prăjini cu steaguri tricolore și între ele o fâșie de pânză în chip de firmă, pe care scrisese cu chinoros: „*Trăiască cavaleria și flota română*”.

La o masă, în bătătură, sta un grup de ofițeri în jurul unei „baterii“ ale cărui muniții reci se îmborsăreau mereu. Se luase vorba tot dela întâmplarea de peste zi; fiecare povestea fapte de curaj văzute, auzite sau cetite, pecând paharele de purpuriu, cu sifon rece se deșertau și se umpleau pe rând când începu să vorbească un căpitan cărunt, care-și scosese ledunca deschizându-și nasturii tunicii. Se făcu liniște la masă; numai un ofițer tânăr șopti vecinului: „să ascultăm că unchiul și-a deschis sacul“.

Căpitanul Velea, sau „unchiul“ cum îi spuneau toți ofițerii din regiment era un om încă verde, deși făcea ultima manevră, căci după patru luni trebuia să înceapă a-și încasa pensioara la care visa de-atâta vreme. Ochiii senini, albaștrii și zâmbetul care îi flutura pe sub mustețele sure, îi da înfățișarea șagălnică a unui holtei tomnatic, hazliu și meșter povestitor.

— Pentru că veni vorba de curaj, să vă povestesc eu despre un om într'adevăr curajos pe care l-am cunoscut deaproape.

Care din voi a auzit de căpitanul Hâncu? A fost primul meu șef de escadron.

Parcă-l am și acum înaintea ochilor. Ce înfățișare bărbătească: înalt, cu pieptul înainte, bombat, oacheș, cu mustața prelungită în formă

de muștuc, purta chipiul pe o sprinceană și călca apăsător, în zurnuitorul pintenilor ale căror durițe erau cât garboava de mare. Pe gerul cel mai cumplit umbla fără manta, veșnic în tunica lui roșie, strânsă cu brandebururi negre. Mândru și strașnic om era. Ori ce-ți spune voi, pot să vă dovedesc că rasa ceia de călăreți s'a pierdut de mult și nu se mai găsește nici sămânța ei în rândurile oștirii din ziua de azi.

Ce-i drept nu avea multă carte, dar inimă, berechet.

Se povesteau minuni despre el. Ci-că la Smârdan, pecând era numai sergent, făcuse fapte de îndrăzneală nebunească.

Sfârșise campania ciopârțit și cu patru gloanțe în corp. Nimeni nu credea că o să poată ajunge iar om întreg. Ca mângâiere pentru el și pildă pentru alții a fost felicitat în gradul de sublocotenent. A stat vre-un an în spitalul militar la București. Ci-că plâneau doctorii și damele dela ambulanță când îl vedeau așa de tânăr și frumos mergând schilod, sărind în cărje ca un cocor șchiop prin curtea spitalului. Dar se vede că frăgezimea tinereții l-a ajutat ca să i-se prindă la loc toate oasele și să iasă din spital teafăr și mândru, așa precum l-am cunoscut eu. Imi spunea el uneori sbuciumul și năcazu-

rile care le avusese pe atunci când îi cerea să dea examen pentru a fi înaintat ofițer. Dar pe vremea cea tot se mai găseau șefi cu judecată și de inimă, care i-au luat partea, arătând că era destul de strălucit examenul pe care-l dase băiatul acesta pe câmpiile Bulgariei.

Când l'am cunoscut eu, era în floarea vârstei, dar nebunii făcea ca și în prima tinerețe. Imi aduc eminte bine de vorbele care mi l-a spus întâia dată când m'am prezentat la escadron.

— Drăguțule, eu îți ert orice cusur îi avea, dar numai molău să nu fii. Nu pot suferi molăii. Să fi aprig drăguțule, asta îți cer. Eu la cazarmă nu recunosc nici pe tata: după slujbă, când am eșit pe poarta cazărmei, sunt frate cu orice soldat. „Vreau ca în fața frontului să tremure calul când l-ai strânge în pulpe, să sbârnie escadronul când îi da comandă, să țipe fiul în pântecel mamei când îi scoate sabia din teacă. Așa îmi place mie drăguțule!“

Cu toată stășnicia lui, avea o inimă de aur. Așa trăsniț cum era toată lumea îl iubea și îi admira năsdărăvănile. Odată pe când eram cu al 3-lea de roșiori în Malmezon, s'a prins că urcă pe scările căzărmei călare până în rândul al doilea.

Zis și făcut. Intr'o bună dimineată, după ce a strâns până la capăt chigele Nălucăi — iapa lui cea neagră ca pana corbului — s'a aruncat în șea, a tras dârlogii ghemuind capul iepei în piept și aplecându-se pe gâtul încordat, și-a lipit obrazul de părul aspru al coamei.

Deodată iapa a icnît în loc strânsă între pulpele lui de fier, împinsă de pîntenii ce i se înfîgeau tot mai adânc în coaste, a svâcnît în câteva sălturi, cățărându-se pe trepte până sus în capătul scării, ca iapă cea năsdăvănă din poveste care mânca jăratec sburând cu aripă la picioare.

Toți ofițerii și soldații se grămădeau la scară și se cruceau privind la minunea asta care nu se mai pomenise de când era Malmezonul. Căpitanul Hâncu se plimba călare pe sala cea lungă din rândul al doilea al cazărmii.

Tocmai în fundul sălii s'a oprit la fereastra ce da în spre curte. Și pe când Năluca sforăind căta sperioasă pe geam afară, căpitanul își răsucea de-a călare o țigară groasă după cum obișnuia el să fumeze.

Nici n'apucase s'o aprindă, când se auzi notele metalice, pe care trompetul le aruncase grăbit de cum zărise pe colonel intrând pe poarta cazărmii.

Hâncu era de serviciu și trebuia să dea raportul Colonelului.

Întâi s'a încruntat când a văzut zăpăceala care era în curtea cazarmii, pe urmă a prins a zâmbi pe sub mustețile lui cărunte: „Încă o pozna a turbatului de Hâncu“.

Partea grea a fost la scoborâre. Toate saltelele trupei a fost puse pe scări, în planuri înclinate, și năluca sforăind, cobori cu grijă călcând pe moale în mijlocul alaiului, ca ca un cal împărătesc.

Altădată, la Galați a sărit cu cal cu tot de pe cheiul înalt de piatră în valurile Dunărei. L-au scos niște barcagii greci la celălalt țărm.

Omul acesta era înăscut curajos. Insușirea asta pe care i-o dăruise natura din belșug, îl făcea să caute singur primejdia pentru a simți plăcerea s'o înfrunte. Dar fiecare luptă, în care își juca viața, sorbea atâta plăcere, încât umbla după primejdii ca să-și încerce destinul, cu patima jucătorului de cărți, care la masa verde își încearcă norocul.

Culmea nebuniilor lui a fost când a intrat în cușca unui leu.

Se pripășise în garnizoana noastră o menajerie bunișoară. Ne făcusem obiceiul ca în fiecare zi, după eșirea din cazarmă și luarea țui-

celor reglementare la băcănia din centru, să dăm câte o raită prin menajerie. Pe lângă animalele de specii diferite, menajeria mai avea și o casierită drăguță care ne atrăgea mai cu deosebire.

Fraulein Proszka, un fel de poloneză, mică, rotundă, vioae, cu nasul fin în vânt, cu părul roșu-arămiu. N'am văzut în viața mea așa ciudată căutătură de ochi ca la femeia ceia.

În umbra genelor lungi și arcuite, sticleau niște ochi negri, locoși, prin care sclipeau uneori niște scantei de fosfor.

Unii susțineau că-și toarnă ceva în ochi, beladonă, sau nu mai știu ce anume. De cate ori o necăjeam cu întrebările ca să-i aflăm secretul ochilor săi, se pornea nebună pe un râs cu hohote, argintiu și drăgălaș, până ce îi înotau în lacrimi ochii ei scânteietori.

Avea niște mlădieri feline, pentru care o și poreclisem *Tigresa*. Grațiile ei manevrete cu multă artă și calcul, urzise o luptă surdă între ofițerii noștri, o rivalitate ascunsă care trebuia să izbucnească odată.

Intr'o zi, pe cand se formase obișnuitul grup în jurul ei la casa de bilete, *Tigresa* hotărî într'o românească drăgălaș de strîcată, că numai acelaia care va face cel mai mare act de curaj îi va permite ca s'o sărute pe amândoi ochii.

Pe când fiecare se gândea cum să cumpere mai eftin cei doi ochi strălucitori puși la mezat, Hâncu strigă în gura mare:

„Cine dorește să bea o țuică în cușca leului?”

Desigur că nimeni n'a răspuns la această invitație năstrușnică. Un căpitan mai bătrân adăogă și el în glumă: „nu, mersi, Hâncule, eu o iau mai bine afară, privind leul printre gratii”. La început nimeni n'a luat vorbele lui Hâncu în serios; toți credeau că glumește, dar căpitanul Hâncu nu era omul care să glumească în asemenea împrejurări, nici să dea înapoi când a apucat a zice o vorbă.

Au căutat prietenii să-l oprească, dar n'a fost chip. Eu nici nu m'am încercat să-i spun ceva, căci îl știam că-i încăpăținat ca un catâr. Am trimis un băiat în fugă acasă să-i spue ordonanței să-mi aducă revolverul.

La ușa de intrare se făcuse un zgomot infernal. Domnul Iohann, patronul menajeriei, striga disperat că el se opune: „asta nu este permis la public, asta nebun este, mi bagă la criminal.

Biata *Tigresă*, pe capul căreia de deslănțuia toată urgia, își frângea mânele ei moi și albe cătand să-și convingă patronul că nu-i vinovată cu nimic. Cu ochii sclipitori scăldați în lacrimi, Tigresa declară că se lasă sărutată pe loc în

fața tuturor, numai să nu între căpitanul în cușca leului. Dar căpitanul Hâncu nu era omul care să primească asemenea propuneri.

„Eu nu voi pomană!... pe merit!... voi să cuceresc, nu să capăt!... zicea el din ce în ce mai hotărât.

Domnul Iohann se învărtea căinându-se că nu găsește cheile, dar în cele din urmă a trebuit să le găsească.

Am intrat cu toții în menajerie. Mirosul greu nesuferit, ne înneca tăindu-ne răsuflarea. Lângă ușă, o cămilă tristă, din ghebul căreia curgeau smocuri de păr deslănat, își întindea gâtul cu jale spre noi, cerșindu-ne parcă îndurare. Am trecut pe lângă cușca unui urs negru care-și suga tălpile, apoi pe lângă un urangutang care ne privea nedumerit sgâlțâind gratiile cuștei, și ne-am oprit în fața leului.

M. S. Regele animalelor sta tolănit pe scândurile murdare ale cuștei sale zăvorâte.

Părea resemnat, nepăsător chiar, față de jalnică-i stare de captivitate. Doi îngrijitori înarmați cu furci ascuțite de fier se așezare în dreptul gratiilor cuștei. Eu îmi inspectai revolverul care avea șase gloanțe de calibru mare.

Când am auzit trosnind zăvorul dela cușca leului, mărturisesc că m'am simțit înfiorat de un

tremur..., de curiozitate?... de teamă?... nu știu... dar emoția par'că înghețaze toată suflarea, nu se auzea nici o vorbă, toți își pironise privirile la-come printre gratii ca să prindă momentul rar al unei asemenea întâlniri.

Căpitanul a făcut doi pași scurți și s'a oprit cu ochii țintă înainte așteptând să prindă ori ce mișcare a leului.

Mi se părea că văd cum își reține respirația, cum își încheștează degetele în mânerul cravașei de vină de bou.

Majestatea Sa, care cu o oră mai înaintea dejunase, se lăfăia dormind leneș, întins cu botul pe labele-i late și stufoase.

La auzul sgomotului de pași, își ridică încet pleoapele de pe ochii verzi, sticloși, fără ca să-și miște capul pletos, fără să-și clatine un fir de păr din coama-i bogată, care-i cădea în jos, îmbrăcându-i jumătate de trup într'o culoare cafenie brună.

Dupăce privi lung, cercetător, înaintea lui, clipi de câteva ori și iar închise ochii pe jumătate, adâncindu-se parcă într'o amorțire leneșă.

Căpitanul întinse cravașa și începu ușor să-i mângăie în lung șira spinării.

Fără să-și ridice capul, leul își mlădie cu mulțumire partea dinapoi a trupului, își întinse încet

coada pe care o ținuse încolăcită și cu măciuca stufoasă din vârf lovi cu sgomot podeaua cuștei.

Căpitanul ceru atunci să i se aducă o țuică pe care vroia s'o bea la *botul leului*.

Și pentrucă întârzia sosirea țuicii, el își scoase din buzunar tabacherea cea de argint de Caucaz, își potrive o țigară groasă în țigareta lui de chilimbar afumat și, după ce-o aprinse tacticos, ne asvârli cu dispreț chibritul stins, printre gratii.

Dar n'apucase a trage al doilea fum, când leul deschise ochii mari, rotindu-i într'o sticlire ciudată, care ne făcu să tresărim.

Căpitanul rămase câteva clipe împietrit cu țigareta între degete, neîndrăznind s'o ducă din nou la gură, în fața capului care se ridică grav și majestos, clătînându-și încet coama-i deasă și lungă.

Stăpânindu-ne bătăile inimilor, așteptam : după ce își mișcă de câte-va ori nervos mustățile arcuite, Magestatea Sa, începu să tragă, smorcâind pe nări, aerul cu fum de tutun; după un strănut groaznic, căscă o gură imensă desfăcându-și parcă fălcile din încheeturi, își întoarse capul în cealaltă parte, mormăind ceva în limba lui, cu dispreț par'că pentru cel care venea să-i tulbure digestia.

Apoi tolănindu-se greoi pe o coastă, suveranul prizonier își lăsa încet capul pe labe, închise iarăși ochii dormitând, visând poate la timpurile de libertate, la regatul său pierdut, la câmpiile nisipoase înfierbântate de un soare tropical.

.

Domnul Iohann trase grăbit zăvorul și apucându-l pe căpitan de poalele tunicii, îl smunci afară din cușcă.

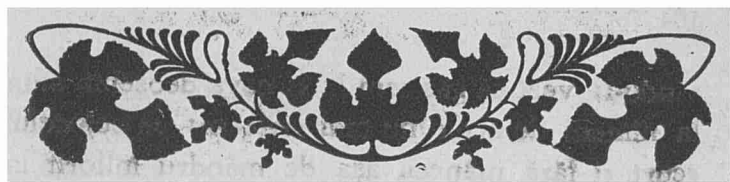
Mumai atunci am respirat ușurați, par'că ni se luase o piatră de pe inimă.

În mijlocul uralelor nesfârșite, *Tigresa* căzu în brațele lui Hâncu, ascunzându-și ochii ei strălucitori și plânși în brandeburile tunicii lui roșii.

Ce-a urmat după asta o să vă spun altă dată. Acuma e deajuns să știți că după vre-o două săptămâni, atât menajeria, cât și regimentul al 2-lea de roșiori, și-au schimbat garnizoana.

Regimentul a plecat la Constanța, iar menajeria la Iași, însă fără casierîța cea mică, rotundă și vioae cu ochii focoși, prin cari sclipeau uneori scânteieri de fosfor...

BĂDIȚA GÂLCĂ

Bădița Gâlcă

Cum se preface omul cu vremea... nîci n'ai crede; ca eri par'c'ar fi fost cînd pentru în-tîiași dată m'a dus bunicul la târgul dîn Cuzăni. Cînd s'a oprit căruța în bătătura crășmei, Sborel, plîn de sudoare, era tot alb de spume, că într'o goană suisem dealul Berzei; dar slujba bisericească tot n'a fost chîp s'o prindem. Leturghia tocmai se isprăvise atunci și poporănii, ca 'n zi de sărbătoare, se coborau în pâlcuri pe drumul ce despărte livezile de meri domnești. Mulți se opreau la casa primarului Ghîmperea, că era masă mare acolo în ziua ceia — boteza al șaptelea băiat.

Nu știu de ce, prin atîta lume adunată, eu am rămas cu ochii țintă la un român voinic și oacheș care vorbea răsînd cu hohot. Il măsuram dîn creștet pînă în tălpi și nu mă săturam pri-

vindu-l; vezi că găsisem la el ceva deosebit, cum la nimeni de acolo nu mai vedeam: pe cojocelul scurt și fără mâneci, așa de mândru înflorit în cusături de arniciu roșu, în rând prinse la stânga, purta o cruciuliță neagră, o stea strălucitoare și un ban cât îi un gologan de zece. Erau decorații primite în războiu. Când a pornit să umble, atunci băgai de seamă că schiopătă puțin și că la mâna dreaptă îi lipsese degetul mare.

Câți-va flăcăi sorțari se dau pe lângă dânsul și prind a-l ispiti să înceapă povestirea din vremea răzbelului cu turcii.

— Hai, Bădiță, că zău ca mâine ne ia și pe noi... mai trage un gât și ne mai zi ceva, că mări frumos le zici“.

Și plosca cea pântecoasă trecea din om în om până se oprea la urmă în mâna ciungă a lui *Bădița Gâlcă*.

Dar el se lasă greu, c’ășa-i e felul, la început numai cât rădea și încetul cu încetul îl fura vorba, iar când se înferbântă, să stai să-l tot ascuți.

— Amu, ce să mai spun?... c’am isprăvit de mult poveștile cu turcii.

— Ia-le iar de la cap, Bădiță, că tot ni-i drag să le ascultăm... știi, cu turcul acela!... când ia-î dat drumul să fugă.

— He!... săracu Memet!... o fi ajuns el în

satul lui?... De păgân, nu pot zice, păgân era, da și suflet bun de om așa, mai rar,.

Eu l-am cunoscut c'un an mai înainte de a se începe focul. Eram cu paza graniței pe Dunăre; stam în bechetele din jos de Brăila, drept în fața Ghecetului. Pe atunci, se chiamă, că era tot parte turciască călălalt mal, că vezi numai după războiu ni-o dat și nouă pământul Dobrogei.

— Știu... știu, în locul Basarabiei care ne-o fost răpită, strigă de colo un picîu bălan cu sânul încărcat de mere.

— Amu, ce să zic, pe atunci ne aveam bine cu turcii din bechetele de dincolo, așezate la gura Măcinului. Când ei la noi, când noi la dânsii, treceam slobozi așa ori când ne poftea inima câte-o cafea turcească, ori când nu mai aflam fir de tutun prin gîbernele noastre. Ba dela o vreme începusem, și noi, gheaurii a rupe câte- ceva pe turcește, iar ei așchirii, prinsese vre-o două vorbe de-ale noastre.

Mă rog, cu Memet trăiam ca și c'un frate, gândeai că-i leat cu mine, ori din același sat. După ce ni-o venit ordînu ceta de plecare, și noi ne-am tras în sus la Calafat, nici o știre n'am mai avut de dânsul.

Vezi, chiteam eu că și pe ei i-o fost chemat în foc; și uneori mă încerca un gând... măi, și

ce-ar fi să-l întâlnesc odată, şi imi părea oarecum adecă ar da el în mine, ori eu aş da în el!...

Poi... cum... că'n bălăie te mai gândeşti la frate... ori la părinte să fie chiar, n'ai chip nici să mai vezi...

Da vorba veche-i sfântă: munte cu munte să întâlneşte, d'apoi om cu om; iacă şi eu m'am întâlnit cu Memet când nici nu gândeam.

Mă rog, ce să vă spun, trecuserăm Dunărea cea tulbure, ne bătusem şi noi opincarii, cum toţi aveţi ştiinţă; unii scăpase teferi, nevătămaţi; alţii ologi şi ciungi, ca mine; iar mulţi au putrezit, Dumnezeu să-i ierte, în ȧărinile bulgăreşti; cum îi Butnariu Petre d'aici din sat... săracu, ce mai mândreaţă de român era... da-i vorba că Plevna căzuse... Amu ne rânduise să ducem în iscortă prizonierii turci peste Dunăre dincoace în ȧară. Măi, d'apoi ce vreme de iarnă, mămulică, n'am mai pomenit de atunci! Tăiam troianul de omăt cu câte 30 de părechii de boi, că alt chip nu era de mers înainte.

Aveam câte-va sute de turci pe care îi duceam prin Nicopolii la Măgurele.

Da ger de scăpăra piatra şi turcii, sărmanii, numai în spenţere subţiri şi în papuci, de-ţi era mai mare milă când îi vedeai. Li mai înţoleam şi noi cu ce puteam — parcă uitasem că ne erau

dușmani, dar mulți s'au prăpădit, că au murit degerați de frig. Numai ce-î vedeaî zgrebuliți, că se sgârcesc și rămăneau în urmă până s'abăteau pe marginea șoselei; ș'apoi amin!... acolo rămăneau pentru vecie, țapeni și vineți cum îi porumbrica. Iar ninsoarea ce fulguia într'una îi acoperia încet și molcom, anume par'că să nu-i mai vadă nimeni.

He!... mulți au rămas pe acolo îngropați, fără să aibă parte de morminte mai omenești, săracii!

Intr'o seară poposisem la un sat bulgăresc, numai țin minte cum îi zicea, bātu-l-ar pozna, că pustiu și calicos era.

Tocmai se rânduise posturile și se făcuse apelu, când nu știu cum de am dat cu ochii de el. Era chiar el, Memet!... da în ce stare... cât pe ce să nu-l mai cunosc! par'că îmbătrânise cu 20 de ani, așa îi crescuse barba. A prins el a spune câte-o fost pățit și mă ruga cu lacrimi să cat vre-un chip să-l fac scăpat.

— Și nu i-ai dat drumul, Bădiță?... întreabă de colo o fetișoară mîloasă cu niște ochi albaştrii, înecați în lacrimi.

— Da unde se pomenește una ca asta fa!... da ce te gîndești că-î joacă?... Imi rămănea și mie ciolanele pe-acolo.

Dupăce i-am dat o pereche de căpute și una

de obiele din ranita mea, am deşertat şi sacul de pesmeţi şi tutunul ce-l mai aveam la mine.

Toată noaptea am stat ş'am chibzuit până am pus la cale că a doua zi, pe drum, el să rămâe în urmă tot pe la coada coloanei, unde-am să mă ȕiu şi eu. Deodată să se facă aşa căzut în drum, că eu de colo am să sar chip să-l mân la drum, apoi să zic că-i gata să moară şi să-l lăsăm acolo ca pe un hoit.

Şi cum prubuluiisem, aşa s'a întâmplat:

Eu mă ȕineam tot pe la flancul stâng unde se încheia coloana; cu ochii tot la grade ca să pândesc când ni-o veni mai bine. Şi când am socotit că-i vremea, îi zic încet: Acum bre Memet!... Da el de colo numai ce să'ndoe de mijloc şi se lasă jos, gemând adînc. Eu mă opresc în loc şi cat spre el, pe cand coloana se tărăgăna înainte. Când ni-o zărit în urmă ş'o prins a ne întreba, eu mă făceam că dau cu patul armei şi strig că a căzut un turc şi-i gata să moară, îşi trage sufletul.

— Bun mort l'o fost crezut cu toȕii.

Şi el cum sta, săracu, de jos numai cât s'o uitat la amine, apoi şi-o ridicat ochii în sus, şoptind încet în taină: Bre Gâlcă!... om bun... la tine... vede sus Alah, bre!...

Şi l-am lăsat grămadă acolo, cu mâna ȕeapănă

pe inimă, cu ochii țintă în cer, cu urmele de lacrimi par'că înghețate pe obrajii lui vineți de ger. Și viscolea într'una de prăpădea pământul. Din mers mi-am mai întors încăodată capu în urmă, dar n'am mai zărit pe luciul alb de zăpadă de cât un punct roșu... era fesu lui Memet, săracu !

De-o fi ajuns orî ba în satul lui, n'am putut ști nici pană azi, — sfârși povestirea Bădița Galcă, clătînd ușor din cap și căzând apoi pe gânduri.

* * *

Mulți ani de-a rândul n'am mai dat prin Cuzăni și nici pe Bădița nu l-am mai văzut de atunci.

An vară m'am abătut în treacăt, aveam să'n-treb ceva la primăria din Cuzăni. Pe când ședeam de vorbă cu vre-o doi sătenî, nu știu cum de mi-am adus amînte și de Bădița Galcă.

— He !... apoi rău a ajuns, sărmanu — iacă-tă-l colo chiar lângă zaplaz.

Privesc pe fereastră. În curtea primăriei un moșneag gârbovit se chinuia să tae un lemn cu ferăstrăul în mîna stîngă. M'am minunat. Doar nu-î bătrîn, de ce s'o fi trecut așa ?

— A avut multe necazuri bietul... un proces

lung l-a sărăcit cu totul; nevasta i-a murit acum trei ani, și singurul fecior care-l avea, s'a înecat când cu revărsarea Siretului, acum un an.

— Ți-i mai mare mila, adaugă un altul, să-l vezi la vreme de bătrânețe că umblă așa, printre străini. N'are pe nimeni, îi mai dăm noi câte ceva de lucru pe-aici, pe la primărie, da vezi că nu prea poate munci, că-i și beteag. Odată el a fost fruntea comunei; că doi am avut de-aici duși în războiu: Butnariu care-o murit la Grivița, și el care s'o întors cu trei decorații pe piept.

Il chem înăuntru. El își lasă căciula după ușă, apoi încet s'apropie cu ochii în pământ. Il privesc și simt că-mi vine a plânge; nu pot să cred că-i el, veșnic îmi vine în minte icoana luminoasă a lui Bădiță Gâlcă, frumos povestitorul din vremea de pe când eram copil.

Nu mă cunoaște. Li spuî al cui sunt și'ncerc să-l mai îndulcesc la vorbă. Dar nu-i chip.

— Ia mai zî ceva, Moș Gâlcă... cum o duci?... unde-ți sunt decorațiile cele mândre de le purtai pe cojocelu înflorit?

El își ridică ochii tulburi și câtă lung, măsurându-mă de sus până jos.

— Adică la ce bun să știți, domnișorule, cum o duc eu pe-aici? Ia bine o duc... și bătrânețea

şi calicia le târâi, cum târâi şi pîciorul ist olog...
da decoraţiile nu le pun, ca nu le stă frumos
pe sumanul ista sdrenţuit: măcar pe ele să nu
le necînstesc.

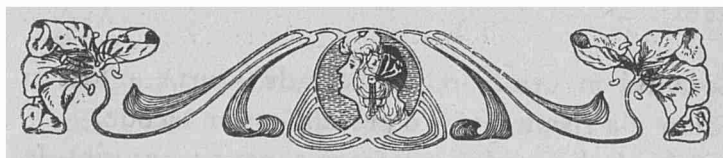
Tăcu şi pironîndu-şi ochii pe un tablou, oftă
lung şi zise încet, așa, ca pentru sine:

— He, săracu Butnariu, Dumnezeu să-l ierte,
o fost mai norocos ca mine... odată cu mărirea
şi el o închis ochii; la ce bun să întîrzie ca
mine pe aicea! ,

Şi clătînând din cap a jale, rămase mult cu
ochii ţintă la rama de ştejar care încūnuna cu
frunze verzi tabloul aşezat în sala primăriei. Pe
el stă scris cu litere de aur:

In amintirea viteazului BUTNARIU PETRE
dîn comuna Cuzănlî.
Mort pentru ţară în războiul de neamănare.
Patria recunoscătoare.

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI

După douăzeci de ani

D-nei Armonica G.

Ce bucurie am simțit când imbarcându-mă pe vaporul care cobora Dunărea, am dat cu ochii de Miluță. Cu ce mulțumire sufletească ne-am strâns în brațe; prietenii buni și vechi, pe care vremea ne despărțise, — aproape să ne pierdem urma.

Mână în mână, ca doi școlari, ne uitam acum unul în fața altuia. Ne măsuram din ochi, ne cercetam trăsăturile cunoscute și totuși oarecum schimbate de cutele adânci săpate de vreme.

Și pe când ne admiram *laba de gâscă*, care începuse la amândoi să ne încrețească pielea dela coada ochilor spre tâmpile, acelaș regret ne-alunecă într'un suspin ușor pe buze:

— „Așa-î că'nbătrânim!... fără știm... mereu, pe nesimțite!...”

— Ce iute trece viața... numai când o măsoară

privind în urmă, o vezi cât de scurtă a tost și cum s'a risipit fără s'o prețuim cum trebuie.

Amândoi par'că simțeam o nevoie ascunsă de a-ne mângâia, încurajându-ne unul pe altul.

Miluță tăcu o clipă, apoi cu ochii la părul încărunțit, îmi zise: „Altfel te văd destul de verde, doar pe la tâmpile a nins cam mult la tine; cât despre mine, adaugă el râzând, pe când își descoperea capul chei strălucitor:

— E fildeș curat, nu-i așa?

— Tot singur, Miluță? Vecinic, flăcău tomat, natic? Nu te-ai mai hotărat să te însori, tu care ai plasat atatea acțiuni de simpatie prin toate garnizoanele pe unde ai trecut?

— Tot singur, dragul meu. Tu știi ce greutate am avut de dus. Apoi și firea mea poate-i de vină.., tu mă cunoști.

Și după ce tăcu puțin, îmi zise clătînând din cap:

— Și mai la urmă, pe mine nici o femeie nu m'a iubit cu adevărat, așa de mult pe cum îmi cerea inima.

După ce ni-am ales un loc retras pe punte, în fața a două halbe spumoase, am început să legăm firul rupt al trecutului, depănând amintiri de tinerețe pe ghemul vremii.

De mai mult de douăzeci de ani îl cunoșteam

pe Mîluță. Ce natură ciudată! În viața mea n'am mai întîlnit o asemenea alcătuire sufletească.

Școala n'o făcusem împreună. Ne-am cunoscut mai târziu ca ofițeri tineri. Știam vag ceva despre origina macedoneană a familiei lui. Suferise și muncise mult. Pe când noi ceilalți în câteva zile ne tocam solda, el trimetea regulat o parte la cei rămași acasă.

Am legat cu el o prietenie strînsă, pe când ne aflam imbarcați pe acelaș vas, lucrînd la harta Dunărei. Câțiva ani i-am trecut trăind viața monotonă de mică garnizoană, prin porturile din susul Dunărei.

O vară întreagă am petrecut'o în portul C... Eram vre-o șase, toți tineri și niciunul însurat. Apariția noastră făcuse oarecare senzație în oraș.

Părinții și fetele începură de a doua-zî vânătoarea și *pontajul* pentru căsătorii.

Dar, ce desamăgire! Iluzii pierdute, speranțe înșelate...

Deprinși cu viața „publică” ocoleam societatea, fugeam de viața intimă de familie. Stam toată ziua pe apă lucrînd și măsurînd pe arșița soarelui. Seara ne mulțumiam să ascultăm o serie de cîntece răgușite la o grădină de varietăți unde ne cheltuiam banii și tinerețea. Unul

făcea teorii ca să-și îndreptățească purtarea: marinarul nu trebuie să aibe legături cu uscatul, el e logodit cu apa“. Altu, mai sincer, spunea curat: „mi-i frică de încurcături, sunt păcătos în chestii de inimă; când încep să alunec, mă duc de-a-dura ca un bolovan până în fundul prăpastiei“.

Singurul care făcuse cunoștințe era Miluță; lui, toate ușile i-se deschideau. Avea un talent deosebit de a se lipi de unele familii; ajungea în scurt timp amicul intim al casei. Noi începurăm a-l tachina. Cum era firesc, la început, n'a fost cruțat de gura lumii. Dar, lucru rar, cu toții au amuțit când au văzut la dânsul dovezi de prietenie curată.

O trebuință sufletească, nevoia de-o inimă amică, îl silea pe omul acesta să-și lege viața de câteva familii.

Devotat până la sacrificiul vieții, rămânea în serviciul unor femei frumoase, pe care poate că le iubea în taină.

Nici o dorință nu arăta pe față. Părea cuprins de un tel de pasiune încătușată, neîmpărtășită.

Desigur că nu era adevăratul, unicul amor, divina flacara, puterea aceia suverana care-i deasupra oricaror alcatuiri de legi și stavili omenești.

Nici ceia ce se numește *flirt* — jocul ușor și

distractiv de galanterii periculoase; și nici amorul plătonic, înclinarea aceia mutuală, de o ideala candoare. Un amestec bizar de sentimente... Une-ori părea robit de-o dragoste fără speranțe, iar alte-ori, lega prietenii de felul celor din melodrame.

Trebuința sufletească de a iubi, părea să fie la dânsul cu mult mai mare decât aceia de a fi iubit.

Dacă era mulțumit sufletul lui cu această prietenie durabilă și senină; dacă această prietenie se schimba apoi în dragoste adevărată și mistuitoare? Niciodată n'am putut ști sau distinge felul și nuanța iubirilor lui Miluță. Pe când alții ne apăreau limpezi ca sticla transparentă, el rămânea același, închis și neînțeles.

Niciodată n'avea numai o singură legătură. În fiecare oraș avea două sau trei simpatii, căroră părea că-i gata să-și închine viața.

Impărțea tuturor aceiași egală iubire... Așa că s'ar fi putut spune că forțele sentimentale se neutralizau — poate asta îl susținea să nu cadă. Nu știu să fi avut în viața lui vre-o aventură.

Nici o umbră de gelozie nu deștepta în inimile bărbaților însurați. Primea confidențe, făcea servicii, scria și primea scrisori, dădea cadouri fără să provoace supărări sau grijă.

Dela dânsul am învățat că unei femei măritate îi este permis să primească flori, parfum și bomboane, căci după cod aceste trei articole nu sunt considerate drept cadouri.

Colegii, ca să-l năcăjească, în fiecare zi îi scoreau câte o poreclă nouă :

Miluță inimă largă.

Sultanul din Bagdad.

Cavalerul servant.

Monopolul confidențelor...

Înțepătura glumelor, uneori nesărate, ajungea până la cruzime :

Salvamentul sexului frumos.

Discreția garantată.

Curtezanul public.

Domnul Căzăturescu.

Locotenent Crampon.

Dar el nu se supăra decât atunci când credea că una din simpatiile sale ar putea fi atinsă prin vre-o glumă.

Nu pot să uit o scenă după care am putut cunoaște firea acestui om.

Eră în orașul acela o doamnă văduvă cu patru fete mari, frumoase, dar fără nici o zestre. Miluță, în rolul de tutore pe care și-l luase singur, reușise să le căpătuiască cum nimeni nu s'ar fi gândit. Un ofițer mai tânăr, care era în vorbă

cu cea mai mică, părea că stă încă pe gânduri, căci fata nu avea zestrea cerută de regulamentele militare.

Atuncea l-am văzut pe blândul Miluță infuriat și hotărât.

— Pentru-ce ai compromis fata? Dacă în trei zile nu înaintezi actele de dispensă de dotă, să știi că te provoc; te bați cu mine la zece pași distanță, cu „Manlicher!“ și ochii lui mici erau tulburi și fulgerători.

Scund, slab și nervos, cu trupul încordat, avea înfățișarea unei hiene zburlite.

Un coleg șopti atunci: „Vocea sângelui! numai la furie apare antartul macedonean“.

În orașul în care ne aflam atunci, avea trei simpatii. După anumite calități, el da fiecăreia câte o numire de admirație.

Nevasta unui doctor, o pianistă de talent, cu părul mat și ochii catifelati, era femeia genială. O profesoară mică, vioae, cu părul rățezat la ceafă, cu pălărie băețească, — pentrucă fumă și citea la berărie pe Nietzsche, era femeia superioară. Iar Geta Uulmeanu, o blondă cu ochii mari, albaștri, măritată cu'n inginer mai bătrân și cartofor, era femeia sfântă.

Geta! „femeia sfântă“... De câteori în viața mea nu mi-a venit pe buze numele ei șoptit în taină ca o rugăciune.

Pe femeia asta am iubit-o eu în prima tinereță.

O iubire ciudată, eterică. Mă întreb și azi dacă n'a fost numai un vis în prima palpitate a vieții, numai o umbră a amorului adevărat, a acelui sentiment unic și etern. Și totuși, în acordul sufletelor noastre de atunci, câtă armonie, câtă căldură; momentele acelea de fericire divină nu pot să le asemăn cu nimic altceva în lume, căci nu le-am mai putut simți a doua oară în viață.

Pe vremea aceia, abia scăpat dintre zidurile școlii, numai în pragul vieții, mi se zicea; sălbaticul. Privit ca un animal de o specie rară și curioasă, treceam liber prin lume cătând țintă înaintea, fără a privi în lături; tocmai târziu am căzut târât în vârtejul valurilor vieții.

Ofițerii ceilalți plecaseră în susul Dunărei cu lucrarea hărții. Miluță și cu mine trebuia să rămâneam toată vara în acelaș port — pe o șalupă mică, cu o singură cabină, așa da strâmtă încât abia ne puteam învârti. Ne îmbrăcam pe rând afară pe punte, căci între cele două paturi era întinsă o masă imensă cu hărți și planuri,

Pe când prietenul meu se chinuia calculând și desemnând, eu, fumând, citeam sau visam.

Pe timpul acela am cunoscut-o pe Geta,

De mai multe ori o zărisem dela distanță, dar niciodată nu mă aproiasem de ea; o teamă instinctivă mă ținuse departe.

Ne-am întâlnit într-o zi pe la sfârșitul lui Mai, cu prilejul unei excursii pe Dunăre.

Ne-am dus cu șalupa la o carieră de piatră de pe malul fluviului, să-l luăm pe inginerul Ulmeanu care avea acolo niște lucrări.

Veniseră câțiva ofițeri și magistrați cu familiile lor, bucuroși că se pot plimba pe apă.

Ce întâmpănare mi-a lăsat în minte momentul întâlnirii, misterul acelei scîlpiri electrice, când ochii noștri s'au-ogîndit unii în alții pentru întâiași dată!

Am văzut-o pe mal, la capul schelei din fața șalupei. Trebuia să pășească încet, cu atenție, pe-o scandură îngustă, de aceia se uita ținută în jos. M'am repezit s'o ajut. Mi-a întins cu grație mîna ei fină, fără să-și ridice privirea.

Numai cînd a călcat ferm pe bordul șalupei și-a ridicat ochii ei albaștri, adînci, cîtînd ținută în ochii mei.

Din clipa celei dintîi priviri părea că licărise

scânteia aceluî foc lăuntric ce pâlpâe în inimi, înăbuşit în taină.

M'am prezentat singur. Miîuţă, care tocmai atunci se urcă pe punte, adăogă răzând; „ăsta-î sălbaticul de care-ţi vorbiam“.

— Din câte am auzit mi se pare că vă cunosc de mult, răspunse ea învăluindu-mă într'o privire blandă şi prietenoasă.

Simţii o nelinişte şi bătaile inimei deveniră mai repezi. Aveam nevoie să umblu şi n'aveam loc să mă mişc.

Imi găsi de lucru la provă şi începui să sorb până în fundul pieptului, unde simţeam un gol, aerul proaspăt şi rece al dimineţii.

După ce am plecat, m'am liniştit puţin. Şi, pe când şalupa aluneca uşor pe oglinda străvezie a Dunării, m'am apropiat pe nesimţite, la pupă, de grupul care se formase acolo vorbind şi admirând frumuseţea naturii.

Aşezat la pândă, o priveam pe Geta cu atenţie, vroiam să prind toate nuanţele figurii, toata liniile acestui minunat profil feminin. Căutam în linişte să-mi dau seama de unde vine armonia pe care o întrupa această fiinţă, farmecul tainic pe care-l răspândea, dela prima vedere.

Era înaltă, foarte mlădioasă, delicată, aproape

fragilă; cu mișcări încete, elegante, de-o naturală desăvârșită.

Peste bluza ușoară de mătase neagră, o dantelă de Irlanda, ca un val de spumă albă, îi acoperea tot bustul. Gâtul gol de tot, ovalul figurii cu trăsături fin modelate scăldate în lumină; și în razele soarelui, pielea albă, fragedă, părea o țesătură satinată,

Vântul nebunatic, ce adia pe apă, flutura, plutindu-i în jurul capului, câteva bucle desprinse din părul auriu-roșietic, cu tonuri de aramă topită.

Câte tipuri de frumuseță feminină nu mi-au văzut ochii, prin diferite țări cât am umblat prin lume, dar nicăeri n'am întâlnit asemenea ființă, care să radieze în jurul ei atâta farmec atrăgător dela cea dintâi privire.

Mai mult decât în desemnul acelei figuri gîngăse, secretul cred că stă în ochii mari, umbrîți, cu irisul albastru, culoarea peruzelei, în adîncimea cărora o taină sufletească părea că se ascunde.

Atras, învăluit de razele privirii calde, de un zâmbet dulce ca o desmerdare, simțea că te apropie de armonia vieții, suprema fericire pe care o visăm cu toții.

Din locul în care stam, nu înțelegeam ce spune,

deşi îmi ascuteam auzul; dar glasul ei îmi alina urechea şi timbru-i muzical mi se părea o melodie dulce. O comparam pe rând cu toate celelalte femei ce se găseau acolo. Nici umbră de asemănare; părea de-o altă rasă, străină şi rară.

Cum de se rătăcise aici această creatură? Căzută par'că dintr'o altă planetă în fundul acestei de provincie obscură, într'o lume atât de banală.

După câţva timp apropiindu-mă, intrai în vorbă. Am văzut îndată că ea mă asculta cu atenţie deosebită.

Vorbînd, mă însufleţeam pe măsură ce apropierea se stabîlea mai mult. Eram de o vervă neobîcnuită. Îmi aduc amînte că povesteam întâmplări dintr'o călătorie din Scandinavia, unde fusesem cu'un an mai înainte. Vorbeam de blondele Nordului, cu părul auriu, cu ochii albaştri şi cumînţi, care stau câte zece ani logodite, aşteptându-şi iubiţii duşi peste ocean, să-şi facă stare, pentru ca apoi, întorşi, să poată întemeia căminul.

Ea asculta cu atenţie, c'un fel de mulţumire sufletetească care-i colora obrajii, surîsul şi privirea-i prietenoasă.

O sorbeam privînd-o pe furiş cum îşi apleca

ușor capul să prindă cuvintele pe care vântul le fura.

Apoi, după ce-am tăcut, e'a n'a mai ascultat pe alții; și-a tras puțin scaunul lângă balustrată și a rămas mult cu ochii duși pe luciul apei. Pierdută, ca'ntr'un vis, părea că urmărește ceva, în jocul sclipitor al razelor de soare pe solzii argintii ai undelor de apă.

Tot drumul am fost ca într'un vis frumos, într'o beție dulce; mi se părea că sorb cu delicie dintr'o băutură spumoasă, amețitoare.

Ne-am întors târziu, pe una din acele nopți clare, când cerul întreg se resfrânge scânteind în adâncul tremurător al Dunărei. Un colț de lună nouă, ce străpunsese un nour poleit, ne urmărea sclipind pe oglinda apei ca lama unui paloș de argint.

De a doua zi începură a se arăta simptomele acelei boli care se încuibează în noi, fără sa știm cum, și ne copleșește viața.

În firea mea și în lumea din jurul meu, simțeam ceva schimbat. O putere nouă par'că mă însufletea la umblet și la vorbă. Uneori senin, vioi, călcam sprinten, hotărât, cu pieptul înainte, cu ochii scânteind, vibrând de fericire. Alteori nervos, neliniștit, cu'un gol chinuitor în suflet, cu-

prîns par'că de frîguri, cu trupul fără vlagă, îngreuiat ca plumbul.

Mîncam puțin și fumam toată ziua; nu mai puteam dormi decât trei-patru, ore, iar de lucrat, deloc — nu-î vorbă că nîci înainte nu prea lucrasem mult. Umblam pribeag pe malul apei ca un școlar fugar. De zece ori pe zi treceam prîn fața casei ei. În fiecare seară veneam să văd... dacă luminile erau aprinse acolo, și rămâneam cu ochii la un geam, luminat de razele aurii trecute prîn mătasa perdelei care cădea în falduri.

De ce a-și ascunde azi curatul adevăr?

La început mă lîngușiam chiar și de cănele din curtea ei. Cu ce plăcere îi mîngăiam blana sburlită și ce duios cătam în ochii lui, cei blânzi și par'că așa de iubitori. „Leul“, deși nu era de rasă, un căne ciobănesc lăptos și nespălat, dar era în destul de fin să-mi simtă slăbiciunea.

Știuse așa de bine să-mi speculeze pasiunea încât reușise îndată să fie primit în porție la cazanul soldaților de pe șalupă.

Sîmțeam bătăile grăbite ale inimii de cum zăream departe boneta cu panglicele pe spate, pe care o purta Frau Berta, bona ce venea în fiecare zi să plîmbe copilul prîn port.

Stăpăna ei știam că trebuie să vie în urmă.

Frau Berta, cu care mă deprindeam să vorbesc nemțește, avea un păr roșu deslănat; urâtă, dar foarte simpatică îmi părea pe atunci.

Copilul purtat în cărucior, un băiețel bălan și rotofeu, mi se părea un îngeraș din cer căzut într-o movilă de horbote legate în panglică albastre.

Bărbatul Getei, inginerul Cristea Ulmeanu, trebuie să fi fost om frumos în prima lui tinerețe; acum avea figură obosită, părul sburlit și chii înroșiți; era mai totdeauna nervos și agitat.

Se spunea despre el că fusese un inginer istins, făcuse școli prin străinătate, avusese lucrări însemnate și câștigase bani mulți, pe care perduse la jocul de cărți.

Umbla mult pe drumuri după lucrări și afaceri, iar cât sta în oraș, nopțile le petrecea mai mult la club decât acasă.

Era dintre bărbații cari nu știu de ce se însoară.

Nu era gelos deloc; simțindu-se bine, în siguranță, cu o femeie frumoasă, deșteaptă și cu minte, avea un fel de mândrie — plăcerea stăpânului ce-și vede calul frumos că-i admirat de toți câți îl privesc.

La început făceam plimbări pe malul Dunării cu toții împreună. eu o întovărășeam pe Geta

bărbatul ei venea în urmă cu Miluță pe care-l cunoștea demult, înainte de a fi însurat.

După scurt timp, inginerul fu nevoit să plece în Germania, pentru comanda unor mașini ce avea de instalat la niște lucrări.

De pe puntea șalupei mele așteptam ora când Geta venea să-și facă plimbarea zilnică în port Stam cu binoclul la pândă o cunoșteam dela dinstanță; avea un fel de ritm în mersul ei sigur și grațios. Venea întotdeauna cu lucru sau c'o carte, mergea pe malul apei până la o salcie bătrână unde se așeza la umbră. Sub salcia aceia am stat și eu ceasuri întregi robit de găsul și de privirea ei, trecând prin toată gama emoțiilor nedeslușite ce turbura iubirea înflăcăra ei tinereți.

Când mă gândesc la starea aceea sufletească la mulțumirea tainică în care pluteam, orele ce le trăiam acolo mi se par cele mai frumoase din toată viața mea.

În schimbul de observații ce făceam cu ea, avea un chip de a privi și înțelege viața și lumea dimprejur care mă încânta și mă uimea adânc. În fiecare zi descopeream mai multă putere și finețe în judecata ei. Adesea surprindem câte un val de tristețe care-i umbrea privirea. Dar nu se plângea niciodată de soarta ei, deși

simţeam că e nefericită. Cu vorba şi zâmbetul cuminte înă potolea, îmi îmblânzea asprimea cumplită de câte-ori mă aprindeam vorbind cu pasiunea şi avîntul tinereţii.

li sorbeam cuvintele de pe buze şi-i urmăream orice mişcare; un gest o intonaţie mă încanta, mă urmărea vibrând în mîntea mea zi şi noapte, până o vedeam din nou.

Mă aruncam în valurile iubirii fără să-mi dau seamă, une-ori pluteam deasupra, legănat de undele dulcelor iluzii, alteori mă zbăteam în neştirea chinuitoare a îndoelii. Simţeam dela început că-i place s'o întovărăşesc, că-i e drag să stea cu mine de vorbă mai mult decât cu ceilalţi; în strângerea de mână, în fiecare zi înţelegeam din ce în ce mai bine acordul stabilit în inimile noastre.

Şi totuşi, niciodată n'am reuşit să-i spun ceaveam pe inimă, deşi în fiecare zi mă hotăram să încep. Avea un fel de tact în vorbă şi'n purtare, care mă desarma. Era la fel cu un echilibru sufletesc, un resort puternic, care simţeam că mie îmi lipseşte.

Văzusem că-i place cum citesc. Şi uneori, pe cand lucra la o broderie şi eu citeam alături, o surprindeam cum se oprea din lucru şi rămânea așa privind în nemişcare. Fără să-mi^{*} ridic ochii,

simțeam cum mă ardea privirea ei. Dar într' clipă își revenea și-mi arăta în zarea albastră vre-o pânză de barcă ce flutura în vânt sau vre un stol de păsări călătore care sburau spr baltă.

Odată, într'o seară, cand ne întorceam din port sub pletele de salcii de pe mal, tăcurăm amândoi; părea că ne ascundem, sub a m aparent, furtuna ce-o simțeam gata să izbucneasca n sufletele noastre.

Ne-am oprit din drum. In fața noastră, o part din cer ardea în asfințit și soarele roșu alu in apă ca într'o bae strălucitoare, amest c purpură și aur topit.

Era răcoare și ea cu brațele goale c bluză de vară; i-am învelit umerii cu pelerin mea.

Pe când mă apropiam ca s'o închei la gat aprins și tulburat de răsuflarea caldă care-mi suise tot sângele în obraz, m'am aplecat într'o pornire bruscă strângându-i mânila amândouă pe care le apăsai pe buze și pe ochi c'o patimă arzătoare.

Până în adâncul inimii simții înfiorarea ei.

Vibrând și izbucnind în lacrimi, cu gesturi furioase, își smulse pelerina și, fără nici o vorbă, mi-o aruncă plecând cu lacrime în ochi.

Amețit, cu brațele întinse, am rămas pe loc fără s'o pot opri și fără să scot o vorbă. Simțeam că lacrimile sunt gata să mă înăbușe. Ca un copil umilit m'am aplecat să ridic pelerina, și'n loc să mă întorc acasă, am luat-o înapoi pe malul apei, șovăind abea târându-mi picioarele, până sub salcea bătrână la rădăcina căreia de-a-tatea ori am stat.

Acolo m'am trantit jos, pe pământul umed, zdrobit, invins, rănit de moarte. Imi era parcă groază de mine însumi, rușine de stângăcia mea; mă judecam și mă găseam vinovat, nenorocit și ridicol. Pană târziu noaptea am zăcut așa părăsit, în nedumerire, cu mîntea zăpăcită de sbuciumul lăuntric, de vijelia stărnită dintr'odată, care-mi zdrobise viața, c'o singură suflare.

În zadar făceam eforturi să prind firul gândirii clare. Nimic, nici o rază de lumină. Nici un sprijin de nădăd. Resturi de gânduri frante se ncrucișau în jurul aceleiași idei fixe și negre care mă chinuia în disperare.

S'a sfârșit... am pierdut totul dintr'o dată... viața par'că s'a întrerupt brusc... Ciudat... cum numai într'o clipă se poate schimba soarta unui om...

Ce-mi mai rămâne de făcut?... Cu mâna mea, singur mi-am zdrobit viața, mi-am distrus feri-

cirea... Ce mai am de așteptat?... Ce senz mai poate avea viața, viitorul, lumea, întreaga omenire fără ea?...

Simțeam mereu că mă înăbuș, un nod chinuitor mi se oprise în gât, un gol dureros părea că se lărgeste în mine și în jurul mei; peste tot era putiu și întuneric.

Părea că mă cufund în adâncul mării pe-o noapte întunecoasă.

Cu capul gol, cu haina descheiată, cătam ușurare oftând adânc; răsuflând din plin, simțeam cum năvălea în mine aerul rece al nopții. Un vânt ascutit sufla pe fața apei gonind val după val, iar murmurul apei care bătea în țărm, se îngâna cu un șopot prelung de trestii îndoite sub biciuiri de vânt.

A doua-zi i-am scris o scrisoare.

Tot ce nu putusem să-i spun prin grai: scuze, mărturisiri, jurăminte, lacrimi, toate le-am așteptat în scrisoarea aceia lungă și disperată.

Vre-o zece zile am fost bclnav; mă afluam într'o cumplită stare nervoasă. Pe Miluță îl ocoleam; și de câte ori încerca să-mi vorbească, îl opream și plecam furios.

Ce zile grozave. Rătăceam tot timpul în voia întâmplării, stînger, părăsit, simțindu-i lipsa, par'că aș fi pierdul o călăuză care mă conducea

în viață. Hoinăream așa, mult, cu fălcile încleștate, cu ochii tulburi, desprețuindu-mă, simțindu-mi slăbiciunea ca o povară care-mi zdrobia viața necăjită.

Numai noaptea mă apropiam pe furiș de casa ei, privind lung la geamul cu perdeaua de mătase aurie. Cu'n fel de lașitate mă strecuram pe stradele întunecoase, târziu noaptea și adormiam apoi în visuri nebune și obositoare.

Mă sălbătăcisem de tot.

Când negura albăstrie se risípea de boarea dimineții, plecam c'o carte și cu pușca spre baltă.

Treceam Dunărea cu o lotcă mică, trăgând singur la lopeți și mă afundam în ostroavele pustii și păduroase.

Câte-o zi întreagă nu întâlneam țipenie de om. Eram într'o lume aparte, pe un petic de pământ rămas parcă fără stăpan și fără legătură, uitat în singurătatea taică a bălții.

Pe deasupra mea sburând stoluri de rațe stân gace, de lișițe cernite care fugeau la adăpost prin foile de nufăr, caravane de cocori care pluteau în unghiuri înșirate cu șefii lor în cap. Și une-ori, cum mă simțeau departe, se înălța în șir câte un cârd de lebede sfioase, care-și

mişcau domol aripele în zăre ca nişte steaguri albe de pace, lin fâlfâind în vânt.

Stam lungit cu faţa în sus, cu braţele sub cap, în lotca mică şi neagră, legănată pe apa bălţii, cu ochii ţintă în albastrul cerului de vară.

Nu mişcam nici dintr'un deget, zăceam singur în mijlocul naturei primitive şi mă afundam pierdut în voluptatea durerii mele.

Cum stam aşa întins în amorţire ceasuri întregi, adesea mă urmărea cate un vultur care plutea pe bolta văzduhului albastru. Zărindu-l printre gene, îl observam cum se lăsa plutind în cercuri mari, rotindu-se pe sus în jurul lotcei negre, aşa de mică şi îngustă încât părea din depărtare un sicriu rămas fără capac, ce fătăceşte pierdut, mânat de vânt pe apa moartă a bălţii.

Puşca o luam degeaba; nu-mi venea să trag nici un foc. Zadarnic îmi încordam mintea să pot citi, nu eram în stare să urmăresc în şir câteva rânduri.

Voiam să dorm, să uit totul. Mă hotăram cu toată voinţa, dar cum închideam ochii, îmi apărea imaginea ei aşa cum o văzusem atunci, în seara aceia: ochii ei albaştri şi cumînţi înecaţi în lacrimi, buzele fragede cu zâmbetul lor blând şi dulce, strânse de o indignare furioasă.

Ca o muștrare chinuătoare mă urmărea neîncetat aceiaș imagine, mereu și pretutîndeni.

La fiecare pas îmi reveneau aceleași gânduri cu'n avînt copilăresc;

Ce-i de făcut? Cum pot să-î dovedesc căt o iubesc de tare? Să sufăr orice... să risc totul, să dispar, să-mi dau pentru ea viața, cu zâmbetul pe buze...

Rar, când așipiam puțin, de cum alunecam pe nesîmțite dîn lumea reală, mă pierdeam în vise nebune și fantazii rătăcitoare.

De la o vreme mă prînsese o teamă: mi se părea că încep să înnebunesc. Oare cum, să mă controlez, mă apropiasem iar de Miluță, a cărui blîndețe îmi ațâța mai mult nervii bolnavi.

Intr'o seară, pe cînd ne plîmbam amîndoi prin port, ne eși drept în față Geta cu o prietenă a ei.

De departe, cum am zărit pălăria ei albă, pe care o cunoșteam așa de bine, simții cum începe inima să-mi bată ma tare, tulburată. Se îndreptau spre noi, trebuia să ne întîlnim. În clipele acelea de așteptare aveam o senzație ciudată: o bucurie de-mi venea să strig în gura mare, în acelaș timp o teamă copilărească mă împîngea s'o iau la fugă înapoi.

Cu acelaș ritm ușor și elegant în mers, senină,

pășea în fața noastră. Se opri și ne întinse mâna c'o grație prietenoasă. cu acelaș surâs alinător de altă dată, și pe buze și în ochii ei albaștri.

— Ce scumpi sânteți la vedere, îi spuse prietena ei lui Miluță, care începu a râde cu pofta lui obișnuită.

Toți patru o luarăm încet de-alungul malului. Micșorând pasul, rămăsei cu Geta mai în urmă.

Călcam rar și în acelaș tact, dar nu scoteam o vorbă, mergeam așa cu ochii în pământ; ne apăsă, ca o muștrare par'că pe amândoi aceleași gânduri.

De-odată ridicai ochii, hotărât să încep o explicație, ce atâta vreme îmi frământase mintea, dar în acelaș timp ea mă opri și c'o privire dulce, rugătoare, mă împlânzi — părea că instinctiv ea îmi ghicise gândul.

Apoi șoptii cu glas moale, tremurător; „Te rog mult să-mi promiți că n'o să mai scrii... e mai bine pentru amândoi...”

Pe când vorbea, îmi furișai o clipă privirea pe chipul ei; mai trasă și mai palidă la față, avea în ochii umezi altfel de lumină și în surâsul ei părea că se reștrânge secretul unei mahniri ascunse.

Induioșat, învins, îmi venea să-i cad în genunchi, să-i spun cât sunt de vinovat de cele

întâmplare. Zadarnic mă încercam să încep, ea nu mă lăsa să vorbesc; şi apucându-mi braţul plecarăm înainte. Cu încetul, redeveni senină, calmă, stăpână pe sine în resemnarea ei.

— Eşti vinovat desigur, îmi spuse cu o asprime dulce în glasul-i blând şi protector, ca pedeapsă n'ai să vorbeşti de loc. Să mă ascuţi pe mine; în viaţă ai suferi mult, căci eşti o fire aprinsă şi pasionată. Rău ai făcut fugind. Unde ai umblat de atunci de când nu ne-am văzut? Eu nu vreau să suferi din cauza mea, din contra, vreau să-ţi fiu o prietenă, un sprijin sufletesc... Şi îmi vorbi mult, cuminte, ca un prieten vechiu.

Iar când ne-am despărţit, odată cu strângerea de mână hotărâtă, caldă, mi-a şoptit c'o graţie intimă, cu'n fel de gingăşie în vorbă şi'n privire: „Aşa-i că ne-am împăcat?... Şi pentru totdeauna“

Toată noaptea n'am putut închide ochii. Strângerea ei de mână pe care o simţisem tare, ferbinte, din toată inima, îmi pricinuise atâtea emoţie şi bucurie, încât nu mă puteam linişti. De a doua zi începu iar să calc sprinten, cu pieptul înainte şi capul sus, cu ochii senini, scânteetori, căci eram mândru, eram fericit.

După trei zile primesc o telegramă. Trebuia să mă prezint imediat la Ministerul de războiu.

Urma să plec pentru doi ani de stagiū în Marina Italiană.

Am rămas împietrit, cu telegama în mână.

— „Nu plec, ă' spun scurt și hotărît lui Miluță, care se uita nedumerit la mine.

— Ce, ești nebun? — îmi răspunse el răstit. N'ai să sfârșești odată cu toate, copilăriile tale, nici acum când ți-î în joc soarta și viitorul tău?

Cu telegrama în buzunar am plecat întins acasă la ea.

N'a fost chip s'o văd atunci.

M'am întors necăjit și nehotărât.

Miluță i-a anunțat pe toți prietînii că a doua zi dimineața plec cu vaporul.

N'am dormit toată noaptea. Am fumat și am oftat.

Miluță mi-a făcut bagajele și m'a spovăduit până dimineața. La plecare au venit să mă petreacă vre-o două familii cunoscute. Geta nu era singură; venise întovărășită de bărbatul ei.

Am surprins un moment când toți priveau la mașina vaporului care forfotea sub presiune și, luând'o pe Geta de braț, am ieșit pe punte. Deodată am simțit încheștarea brațului ei care tremura strângându-mă. O privii cu spaimă — n'o mai recunoșteam. Fața-i era palidă, buzele strânse de-o sfâșietoare durere, ochii înroșiți sclipeau în

lacrîmi. Tresărea înfiorată și respira adânc ca să-și revie în fire.

I-am strâns mîna, care mă frigea, șoptindu-î apăsător: „Spune un cuvânt, un singur cuvânt,... să știu ce trebuie să fac”.

— „Să pleci.. e mai bine pentru amândoi”, îmi răspunse ea încet dar hotărât, pe când își chinuia nervoasă batista făcută ghem între degetele strânse.

O clipă avui un gest nestăpânit de disperare mută și în acelaș timp zării pe Miluță, cu toți ceilalți în urmă, urcându-se pe punte.

Am înaintat câțiva pași, făcându-mă că-i arăt ceva pe Dunăre, departe. Ea aplecându-se să vadă, pe când îmi strângea mîna înfiorată, îmi suflă aproape în ureche: „Să ai încredere... curaj... nu vreau să te pierd... să-mi scrii, ca să știu ce-mi rămâne de făcut în viață”.

Nu mai aveam nici-un moment de stat, lumea era lângă noi. Clopotul bordului suna ora de plecare. Sirena vaporului începu să fluiera, să se vaite ca o fiară rănită, pe când ne deslipeam ușor de mal.

Rămas singur pe marginea punții vaporului care se depărta treptat, îmi ascuții vederea, o clipă împânzită de-un val trecător de lacrimi fierbinți. Mă sileam să prind cu ochii încă o-

dată, să rețiu, să scrib din depărtare forma aceea armonioasă care se micșora pe mal, îmbinarea aceluia desen de umbre și linii grațioase în care știam un suflet înlănțuit de-al meu, în taină părtaș la aceeași suferință, o inimă vibrând la unison cu a mea.

Zadarnică sfortare... vaporul alunecând pe apă ne depărtam unul de altul din ce în ce mai mult. Malul părea că fuge în urmă, ștergându-se în zare și forme și culori. Până târziu, când se pierdu de tot, am urmărit un fulg plutind : ceața diafană era voalu-î alb ce-l desfăcuse și flutura în vânt.

Apa, depărtarea, lumea, păreau puse anume între noi, să ne despartă. Am plecat având amintirea ei așa de vie și luminoasă încât mă însoțea plutind în jurul meu, în mintea, în inima mea ; purtând-o parcă în mine, o simțeam pretutindeni în drumurile mele pe mări și țări pe unde am umblat. Și acum mi-aduc aminte cum o chemam în gând, cu ochii ei cumiști, să'mpărtășesc cu dânsa bucuria de cele ce vedeam când admiram răpit frumusețile de artă și natură ce le întâlneam în cale.

Pe mare, în quarturi lungi de noapte, singur sub cerul ținut, cu ochii pierduți la câte-o stea scânteia în spațiu, mă întrebam dacă în aceeași

clipă și ea nu urmărește aceiaș stea pe bolta uriașă, sub care stam amândoi la atâta depărta e

Căzusem tocmai în timpul manevrelor esca trei italiene; încrucisam tot timpul în largul mării și rar ne opream prin rade și prin porturi. Poșta aveam foarte neregulat. Scrisorile către ea le adresam lui Miluță, care trebuia să-i le dea în taină.

I-am scris scrisori pline de iubire înflăcărată de durere sfâșietoare, de desperare cumplită.

Nimic, nici un răspuns

Târziu am primit dela Miluță o scrisoare lungă, cu sfaturi prietenești: „să mă gândesc la viitor... la viața mea... la a ei... stric o casă.. distrug o familie... o vei uita... vremea care trece și vindecă toate“... și celelalte obișnuite sfaturi.

De atunci multă vreme a trecut., resurturile sufletești s’au ruginit cu încetul, și s’au distrus aproape; totuș privirea acelei femei care mi-a scăpărat în suflet scânteia divină a iubirii, supremul bun al vieții, eu n’am putut s’o uit.

*

Sunt douzeci de ani de atunci.

Și cum ne mînte vremea! Cu-atâta reperiune zi după zi s’a scurs ștergând totul în urmă, de

par'că nimic nu poți să vezi când te întorci
clăpă cu ochii înapoi.....

Nimic nu pare că s'a schimbat de atunci pe
locurile acestea, unde-am trecut o parte din tî
nerețea mea.

Dunărea, liniștită și largă, cu aceiaș nepăsa
oare maiestate, de mîi de ani alunecă spre
mare în leneșe încovăiri.

Deoparte și de alta aceleași maluri joase
prelungesc în zare. Zăvoaie mari de sălcii
schimbă ha'na verde în fiecare an. Ostroav
pustiî și păduroase, se leagă în depărtare
întinderea de mlaștini în carî viețuiesc și a um
sălbătăciuni în cărduri. În ochiuri de luminș
prîn stuh, lucește apa bălții ca cioburi dintr
ogliodă spartă. Și în ele se răsfrânge acelaș c
a bastru, întins deasupra mării verzi de tres
șoptitoare.

Imprejurul nostru și locuri și prîvelistî par'c
au rămas aceleași.

Dar noi?

Noi cît ne-am schimbat de-atunci!

Mergând încet, vaporul se apropia de mal;
făcându-i-se semn că n'are nimic de încărcat
se îndreptă la vale pe drumul obișnuit.

No' tăceam, cu halbele de mult golite, dina

inte, privind apusul și cerul înroșit deasupra o rașului tăcut, în care viața începe de vreme să ațipească

Trecutul tot și fapte pierdute, depărtate, se înlănțuiau în minte și parcă le trăiam a doua pară pe când treceam dealungul aceluși mal pe re-l cunoscusem cu deamănuntul odată.

În capăt, unde se termină portul, văzui și salcia bătrână sub care am suspinat pe atunci.

Și voiful apei, rozând acolo malul, slăbise rădăcina, și acum salcia zăcea, culcată, cu trunchiul în două despăcat, cu pletele în apă, osândită să fie smulsă de Dunărea ce curăță orice stavilă ca să-și lărgească patul.

— „De când n'ai fost pe aici?“ mă întreabă Miluță într'un târziu.

— „A, eu, de mult, de atunci chiar de când am plecat în Italia; am trecut adesea, dar nici dată nu m'am hotărât să mă opresc aici. A mintirea aceluși timp, vezi tu, mi-a rămas în minte ca un vis frumos, o reverie dulce; mi se pare ecoul unui cântec din vremea tinereții ce mi place să-l ascult; mi-i milă ca să-l tulbur.“

— „Ba, eu am fost aci acum un an, cu prilejul unei com'sii de rechiziții“

— Ei, ia spune-mi ce mai fac simpatiile tale... noastre adică le ai văzut? Trebuie să fi în

bătranit și ele. Biata Geta l... ce admirabilă ființă... știi, *femeia sfântă*, cum îi spuneai tu. Când stau și mă gândesc acum la timpurile acele, mi se pare că n'am fost eu ci altcineva care a trăit pe aicea, care a iubit și a suferit odată, cu focul și frăgezimea vârstei.

Ți-aduci aminte cum mă inflăcărasem eu? Ce patimă cumplită mă sbuciuma pe atunci. Uite, mă crezi, emoții ca acele așa de dulci și gingașe, chinul și fericirea care mă înspăimântau și mă îmbătau pe atunci, pasiunea aceia așa de furtunoasă, eu n-am întâlnit-o a doua oară în viață. Nu pot să spun că n'am avut mai târziu și alte legături, dar întotdeauna a fost alceva și nu aceia ce-a fost întâia dată. Nu, dragul meu, e sigur... acum înțeleg pe cei care susțin că numai odată iubește omul în viață. Ți-aduci aminte ce speriat erai tu? Ce luptă a fost pe tine ca să mă potolești? Zău, nu știu, fără tine unde-aș fi ajuns cu pasiunea mea. În neștire cu ochii închiși, fără să știu să înot, mă aruncasem în valurile oceanului iubirii. Par'că îmi dasem drumul într'o prăpastie fără să știu unde aveam să mă opresc, unde aveam s'o târăsc și pe ea. Poate ajungeam să pătez viața ei, care era așa de senină și curată încât o slăveam amândoi,

Pe când vorbeam, furat pe nesimțite de parfumul trecutului duios, Miluță sta mut, cu ochii duși pe luciul apei. Tăcui și eu cu gândul dus departe, sub vraja atâtor amintiri tainice.

Târziu, fără să-și ridice ochii, el mă întreabă încet, vorbind aproape în șoaptă :

— De când n'ai mai văzut-o ?

— „Acum doi ani odată la teatru în București. Era într'o lojă cu fata ei mai mare. Ce asemănare ! Mi se părea c'o văd pe ea în vremea tinereții noastre. Inchipui-ți, nu m'am dus nici să-i vorbesc. Nu m'am putut hotărî, nu știu de ce, par'că m'a reținut ceva. Simțeam un fel de vină, era ca o muștrare, că odată voisem să tulbur seninătatea aceia.

Din locul meu de jos am salutat-o ; ea a înclinat ușor capul și o clipă am recunoscut acelaș surâs dulce și trist pe care îl văzusem de atâtea ori că-i flutura pe buze.

Nu știu nimic din ce s'a jucat pe scenă în seara aceia. Cu ochii într'acolo am stat cătând la cele două chipuri în care găseam atâta asemănare păreau două portrete ale aceleiaș figurî la vârste diferite.

În clipirea luminilor din sală zăream părul sur, argintiu, par'că pudrat anume pe la tâmpile. Ciudat, nîciodată nu mă gândisem că femeia

asta putea să îmbătrânească. Am surprins de câteva ori privirea ei alunecând pe de-asupra capetelor, oprindu-se la mine cu aceiaș senină blândeță din trecut.

M'am simțit par'că atins de un fior dulce și dureros.

Cutele de pe obraz desigur dela distanță nu s'au putut vedea, dar capul meu așa de surcum i-o fi părut oare?

Miluță căzuse iar pe gânduri. O durere surdă părea că-l stăpânește, cum sta așa pierdut, cu ochii aproape închisi, cu capul rezemat pe pumnul strâns sub tâmplă.

Deodată se ridică în picioare și apucându-mă strâns de umeri, mă privi ținând în ochi:

— Tu nici odată n'ai să poți ști cât te-a iubit femeia asta.

Tu singur ai fost și ai rămas în inima ei. Pe mine ea mă urăște. Nu, niciodată n'are să mă ierte că am oprit-o să facă pasul la care se hotărâse atunci. Tu nu știi tot ce s'a întâmplat după plecare ta în Italia.

E mult de atunci și potsă-ți spun acum. Toate scrisorile ce mi-ai trimis ca să i-le înmânez, le-am rup când am văzut ce luptă se da în sufletul acestei femei nefericite. Totuși, la un moment dat, s'a hotărât să-și părăsească totul: casa,

barbatul și copilul pe care-l adora. Era gata să înceapă procesul de divorț când, după un complot pe care-l organizasem cu părinții, am răușit s'o împac și s'o aduc iarăși în căznicia ei. Părea apoi că s'a resemnat. Vezi tu, aveam pe atunci credința fermă că fac un bine. Voiam să sting dela început iubirea asta dintre voi.

„Mă se părea o cădere, o învingere pentru ea; par'că perdeam un ideal; în mintea mea îmi apărea ca o statuie coborâtă depe un pedestal de unde o văzusem dominând senină, stăpână, triumfătoare. Ce vrei așa vedeam, așa judecam pe vremea aceia. Azi văd altfel, dar e prea târziu. Am crezut că fac un bine și am fost cauza unui imens rău ce nu se mai poate îndrepta.

„Îți spuneam că acum un an am venit aci și, cum am sosit, m'am repezit să văd pe Geta. N'a fost chip. Incredințat că mă ocolește, i-am scris și, după vre-o zece zile, mi-a răspuns.

„Ce rău îmi pare că nu e la mine scrisoarea aceia ca să vezi câtă durere concentrată e în rândurile acelea.

„După ce se scuză de fatul că nu m'a primit îmi descrie nefericita ei viață, mie, care, după cum spune ea, am fost amestecat în în tâmplările vieții ei, îneât am o parte mare de răspundere, de care nu mă pot descărca.

„Imi mărturisește că ani de zile mi-a purtat pică pentru faptul că am contribuit să ne despartă și am lucrat să stind iubirea dintre voi. Cu drept cuvânt, biata femeie mă întreabă azi: cui credeam că fac bine? ei? bărbatului? sau ție ca prieten al meu?

Nici unul din toți trei nu este fericit. Pe când dacă o lăsam să se despartă... cine știe?

„Bărbatul ei, din ce în ce a ajuns mai rău, căci bolile și patimile cresc cu vârsta. Au venit apoi copii și ea s'a resemnat. Când stai și te gândești la atâtea alegeri nepotrivite... doi oameni cari nici nu se pot măcar stima, forțați să trăiască alături continuu în ceartă multă, zilnic în luptă surdă de roadere și istovire..

„Lanțul pe care nu l-ai rupt la timp, se strânge din ce în ce mai mult. Dar omului slab îi trebuie stăpân, termină ea, rugându-mă s'o iert și s'o plâng“.

Stam mut și ascultam. Dar nu mai puteam urmări șirul cuvintelor care-mi sunau în minte prelung și fără legătură. Urechile îmi vâjăiau și sub palmele, care îmi sprijineau capul greu, amețit, simțeam bătaia tâmplilor fierbinți.

Cuvintele lui mi se înfipseră în minte și le auzeam mereu chînuitor: „Iubirea aceasta voiam s'o stîng chiar dela început“. „Vremea a stîns-o.

Dar oare sub cenușă, acolo, n'a mai rămas nimic ?...

Dela o vreme nici o vorbă nu mai puteam auzi, căci începu pe punte să sufle un vânt răutăcios. Se întunecase de tot. Am rămas amândoi tăcuți, într'un fel de amorțire vagă, cumplit de dureroasă. Noi singuri mai stam încă afară pe puntea vaporului în neagra întunecime a nopții. Dar nu puteam vorbi. Nici un cuvânt n'am mai schimbat tot drumul.

Ce-aveam să ne mai spunem ?

Căci inimile noastre erau acum golite până la fund de tainele păstrate atâta vreme acolo. Știam mai mult decât ar fi trebuit. Acum ne apăsa mai greu povara acelor noi mărturisiri, căința pentru cele ce au fost *odinioară* și regretul pentru cele ce *n'au putut să fie*.

Târziu de tot m'am ridicat cu trupul amorțit de vântul tăios ce suflă pe fața apei. Eram pătruns până la oase de umezeala nopții reci de toamnă întârziată. Nicăieri nimic nu se vedea. Cerul era înourat și totul în jurul nostru cuprins de întuneric.

Vaporul vechiu, cu încheieturi slăbite ce scârțâiau mereu, lupta din răputeri să învingă apa și vântul dîmpotrivă. Iar zgomotul mașinii cu piesele uzate, care băteau suflând greoiu și în

cadență, părea o răsuflare de om bătrân și gârbov ce-i pus să facă o muncă prea grea pentru puterea lui. De câteori ne apropiam de mal, se desprindea de ceață un șir de umbre negre cari se clătinau trezite de ropotul de valuri.

Erau sălcii bătrâne cu trunchiuri scorburoase, cu crengile plecate, ca niște vrăjitoare din basme cu pletele încâlcite, spălându-se în apa aceia neagră, răscolită de helicea vaporului în mers

Înainte de a adormi am privit odată în golul depărtării să văd de se zărește ceva în calea noastră. Nimic nu se mai deslușea înainte, nimic nu se arăta în haosul pustiu și plin de întuneric spre care goneam orbiș, fără răgaz.

Pe când în urma noastră, pe drumul ce-l făcusem, o dungă de fum rar se prelungea plutind ușor un timp, până se topea de tot pierdută în spațiu.

Și mai departe, nu rămânea nimic..... nimic în urma noastră.

